

תּוֹשַׁע
IJAR
SIVAN
רוֹשׁ חֹדֶשׁ

ROŠ CHODEŠ

VĚSTNÍK ŽIDOVSKÝCH NÁBOŽENSKÝCH OBCÍ
V ČESKÝCH ZEMÍCH A NA SLOVENSKU

Michelle Obamová u hrobu rabiho Löwa. (Foto Dana Cabanová.)

PROHLÁŠENÍ FŽO V ČR

Federace židovských obcí v České republice s rozhořčením odsuzuje zločin, spáchaný 19. dubna ve Vítkově na Opavsku. Pokus o upálení romské rodiny způsobil těžké zranění rodičům. Jejich dvouletá dcera je v důsledku popálenin v ohrožení života.

Souhlasíme s prohlášeními politiků, když říkají, že zločin musí být rychle vyšetřen a viníci přísně potrestáni.

Nesouhlasíme však s přístupem odpovědných politických činitelů k aktivitám neonacistů. Nesouhlasíme s tím, že iniciativy navrhuující změny ve shromažďovacím zákoně, končí bez odezvy a neonacisté a rasisté mohou dále pochodovat ulicemi měst a obcí. Nesouhlasíme s tím, že kvůli neprofesionálnímu přístupu státních orgánů nebylo možné ukončit činnost Dělnické strany, která systematicky šíří etnickou nenávist. Nesouhlasíme s tím, že kvůli neprofesionálnímu postupu Policie ČR byl osvobozen člověk, který by jinak byl kvůli svým antisemitským projevům soudně postížen.

Tolerování činnosti rasistů a neonacistů znamená jejich podporu. Nejistota odpovědných institucí a neschopnost legislativně zabránit jejich aktivitám, které zahrnují, jak jsme toho svědky, i zhářství a snahu zabíjet, musí skončit.

Obětem žhářského útoku vyjadřujeme solidaritu a nabízíme jim pomoc.

V Praze 20. dubna 2009.

Za FŽO v ČR *Jiří Daniček*, předseda

K prohlášení se připojují: Židovská obec v Praze a Židovské muzeum v Praze.

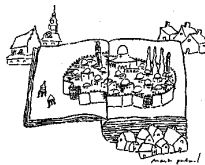
(Židovská obec v Praze poskytne obci Vítkov příspěvek ve výši 50 tisíc korun jako první pomoc pro náhradní ubytování a potřebné vybavení.)

DAVID DUKE V ČECHÁCH

Americký rasista, bývalý vůdce Ku-klux-klanu a popírač holocaustu David Duke (nar. 1950) přicestoval do Prahy na pozvání pravicových extremistů s tím, že zde a v Brně uskuteční přednášky a uvede publikaci *Moje probuzení*, kterou před několika týdny vydalo nakladatelství Kontingent press. Jedna z přednášek se měla konat na akademické půdě – v prostorách Fakulty sociálních věd UK – a byla zrušena až po zásahu rektora UK, Prof. RNDr. Václava Hampla, DrSc.

Duke přicestoval do Prahy ve čtvrtek 23. 4., v pátek odpoledne ho zatkl v centru Prahy policejní komando. Důvodem k zásahu byla propagace jeho názorů na holocaust ve zmíněné knize *Moje probuzení*. „Pan Duke byl obviněn z propagace hnutí směřujících k potlačení práv a svobod, konkrétně z popírání holocaustu v jeho knize,“ řekl policejní mluvčí Jan Mikulovský. Jak uvedly *Lidové noviny* (27. 4.), Policie ČR pro něj žádala vazbu, státní zastupitelství ji však odmítlo. Po několikahodinovém výslechu a obvinění z uvedených trestných činů, za které mu

AKTUALITY

v případě odsouzení hrozí tři až osm roků vězení, bylo Dukeovi uloženo, aby opustil Českou republiku. V Praze tedy nepobyl déle než osmačtyřicet hodin. V rozhovoru, který poskytl listu *Právo*, Duke stačil sdělit, že „extrémní židovské síly mu nedovolí mluvit svobodně“ a že „židovští extremisté ovládají americkou zahraniční i domácí politiku“ a že „mají vliv ve vládách po celém světě“. K Dukeovu vypovězení se vyjádřil například odstoupující ministr pro lidská práva a menšiny. Jeho názory označil za nebezpečné s tím, že: „Je to člověk, který by mohl dodat ideologický background našim neonacistům.“ (*K tématu viz strany 8–9.*)

DOPIS REKTOROVÍ UK

Praze 22. dubna 2009

Vážený pane rektore,

už delší dobu sledujeme přípravu návštěvy zřejmě nejznámějšího amerického rasisty a neonacisty, někdejšího „Velkého čaroděje Ku-klux-klanu“, popírače holocaustu a antisemity Davida Dukea v České republice. Fakt, že chybělo málo a Dukeovo vystoupení by se uskutečnilo přímo na půdě Karlovy univerzity, je zarážející. Dukea přitom fakulta sociálních věd pozvala na popud jejího studenta, čelného představitele českých neonacistů Filipa Vávry.

S ulehčením jsme přijali zprávu, že díky protestům demokratické veřejnosti a díky Vaší intervenci bylo vystoupení Davida Dukea na půdě Karlovy univerzity zrušeno. Nyní se však dozvídáme, že Mgr. Kryštof Kozák, PhD., působící na Fakultě sociálních věd UK, rozeslal z mailové adresy FSV následující zprávu:

Vážení, diskuse s Davidem Dukem byla přesunuta na pátek 24.4. od 15:30 do konferenčního sálu hotelu Balbín, Balbínova 26, Praha 2. Od lidí organizujících pobyt pana Dukea mám potvrzeno, že se nebude jednat o žádnou manifestaci a přístup budou mít přednostně studentů univerzity. S pozdravem Kryštof Kozák.

Je tedy zřejmé, že FSV se na setkání studentů s D. Dukem nadále podílí. Dovolují si současně upozornit, že na uvedené setkání s Davidem Dukem zve na svých webových stránkách i neonacistický, v České republice zakázaný Národní odpor.

Věříme, že snahám neonacistů zneužít Univerzitu Karlovu k šíření rasismu, antisemitismu a neonacismu dokážete zabránit.

V Praze 22. dubna 2009.

Jiří Daniček, předseda FŽO v ČR

SDĚLENÍ UNIVERZITY KARLOVY

22. dubna 2009

Rektor UK prof. Václav Hampl byl z hodnověrných zdrojů informován o tom, že navzdory včerejšímu rozhodnutí vedení Univerzity Karlovy a děkana FSV UK ve věci přednášky za účasti Davida Dukea dnes rozeslal jeden z akademických pracovníků FSV z fakultní adresy e-mail, kterým oznamuje, že „diskuse s Davidem Dukem byla přesunuta“ na jiné místo (v e-mailu uvedené) a jiný termín s tím, že „přístup budou mít přednostně studentů univerzity“.

Rektor UK považuje jakékoli spojování Fakulty sociálních věd UK a celé Univerzity Karlovy s aktivitami kolem Davida Dukea za zcela nepřijatelné, a proto vyzval děkana FSV, aby takovémuto spojování rázně zamezil.

Za správnost Mgr. *Václava Hájeke*, odbor vnějších vztahů, Univerzita Karlova v Praze.

TOPOLÁNEK V IZRAELI

Na konci dubna podnikl odstoupující premiér Mirosлав Topolánek oficiální návštěvu Státu Izrael. Setkal se s premiérem Netanjahuem, prezidentem Peresem a se členy palestínské samosprávy. Politici hovořili o vztazích mezi Izraelem a EU a o nebezpečí jaderného útoku ze strany Íránu, jež dle Topolánka Evropská unie podceňuje. V rozhovoru pro deník *Haarec* premiér kritizoval ty představitele EU, kteří chtějí přerušit jednání o akčním plánu EU–Izrael. Jednalo se o první návštěvu na úrovni premiéra v Izraeli od chvíle, kdy se ujal funkce B. Netanjahu, což komentátoři ocenili. *red.*

OBSAH

- V Bratislavě o židovském dědictví 3**
- A. J. Heschel: Šabat 4–5**
- Chci vyprávět příběh rozhovor s dirigentem M. Sidlinem 6–7**
- David Duke a jeho poslání 8–9**
- G. Herling-Grudziński: Deník psaný v noci 10–11**
- Freudovo muzeum v Londýně 12**
- Freud a Kozi plácek 13**
- Plody světa R. Weissensteina 14–15**
- Šimon Peres v ČR 16**
- Michelle Obamová ve Staronové synagoze 16**
- O románu Milenec A. B. Jehošuy 17**
- Birkat ha-chama ...a další události 18**
- Izrael: Parta silných mužů 19**
- Nicholas Winton: 100 let 20**
- Kulturní pořady 21**
- Zprávy, inzerce 22**
- Zprávy ze světa 24**

V nově upravených prostorách bratislavské židovské obce se v březnu 2009 konalo třídní setkání na téma *Péče, obnova a uchování židovského kulturního a historického dědictví*. Na setkání, jež bylo zamýšleno jako seminář, který chce vyvolat co nejširší výměnu názorů, přijelo téměř padesát odborných pracovníků, zástupců světových i národních židovských institucí, představitelů náboženských obcí a nezávislých aktivistů ze 17 zemí především střední a východní Evropy. Hlavní dík za uspořádání semináře patřil představitelům bratislavské židovské obce Peteru Salnerovi a Maroši Borskému, který se věnoval organizaci spolu se Samuelem Gruberem z *International Survey of Jewish Monuments – Jewish Heritage Research Center*.

TEORIE A PRAXE

První tematická sekce semináře byla věnována dokumentaci a ochraně judaik ve sbírkových fondech ne-židovských institucí. Zatímco pro mnohé byla tato činnost novinkou, Židovské muzeum v Praze již po léta takovou dokumentaci provádí. Pokud jde o nemovitě památky, příkladem mohla být dokumentace a péče o židovské památky na Slovensku. Další sekce byly věnovány otázkám obnovy a restaurace památek, přípravě projektů z hlediska technického i organizačního, strategii financování obnovy budov a jejich využití. Jedna z diskusí byla věnována ekonomickým, právním a náboženským otázkám, z nichž největší zájem vzbudily halachické otázky spojené s využitím synagog s ohledem na jejich náboženskou a památkovou hodnotu. Účastníci z Česka, Maďarska nebo Polska mají již s problematikou obnovy zkušenosti z praktických projektů, pro mnohé účastníky z jiných zemí byly však problémy spojené s obnovou a využitím památek novinkou a nesnadno řešitelnou agendou.

Součástí semináře byla návštěva několika významných slovenských židovských památek: nově upraveného památníku rabiho Moše ben Samuela Schreibera, zvaného Chatam Sofer, a dvou zachráněných synagog – v Šamoríně (1912) a ve Stupavě (1803). První z nich byla pronajata sdružení místních umělců, kteří ji zčásti opravili a nyní v ní pořádají výstavy a koncerty; synagoga se tak stala novým kulturním centrem pro celou oblast Šamorína na východ od Bratislavy.

Ve Stupavě (na západ od Bratislavy) synagogu ohroženou demolicí zakoupil člen bratislavské obce dr. Tomáš Stern a s přáteli usiluje o její obnovu. Synagogu, která patří k nejkrásnějším židovským památ-

kám na Slovensku, noví majitelé zachránili před zbořením, stavbu stabilizovali a obnovili její exteriér. Po náročné restauraci interiéru by pak synagoga pak měla sloužit jako studijní a dokumentační centrum, archiv slovenských židovských obcí a deponitář knih bratislavské ŽO.

Pro mnohé byla nejzajímavější návštěva v moderní synagoze v Heydukově ulici (dnes jediné funkční v Bratislavě), kterou v letech 1923–1926 postavil arch. Artur Szalantai-Slatinský pro ortodoxní obec. Mohutný neoempirový sloupový portikus, archaická a současně kubizující ostění oken a částí zařízení jí dává monumentální výraz. Interiéru dominuje středová bima, inspirovaná Staronovou synagogou v Pra-

V BRATISLAVĚ o židovském dědictví

ze. V letech 2006–2007 byly obnoveny střecha, dvorní fasády, okna, zařízení interiéru a zimní modlitebna.

SPOLEČNÁ VÝZVA

Na závěr přijali účastníci semináře společně prohlášení, jehož hlavní myšlenky tu krátce zopakujeme. Pokračující snaha o restituci majetku židovských obcí často zastiňuje praktické otázky, jak nakládat s majetkem, který obce již získaly. Péče o tento majetek většinou vyžaduje velké investice a náročné plánování. Ačkoli každá obec čelí vlastní specifické situaci a má své jedinečné problémy, jsou zde i problémy, které lze řešit společně.

Židovské dědictví zahrnuje všechny aspekty židovské historie a kultury – náboženské i sekulární. Židovská historie a umění jsou také součástí historie a umění národa, v jehož prostředí vznikají, a jejich obnova obohacuje společnost obecně. Židovské památky se proto mají rozvíjet pokud možno v rámci různých kontextů – židovského i místního, národního i uměleckého apod. Také návštěva židovských památek by měla být součástí rozvoje turistiky každé země, včetně přípravy a propagace tzv. *Jewish Heritage Routes*.

Majetek židovských obcí, který má historický, náboženský nebo umělecký význam, musí být zdokumentován; významné objekty, zejména synagogy, obecní budovy a hřbitovy, by měly mít podrobnější dokumentaci. Židovské obce a instituce by měly v této oblasti spolupracovat a uvítat i podíl dalších veřejných nebo soukromých institucí.

Synagogy pomáhají upevňovat židovskou identitu a měly by být využívány co nejvíce; není přitom nutné, aby byly vždy plně restaurovány. Bývalé synagogy by měly být, nezávisle na tom, kdo je dnes majitelem, citlivě označeny tak, aby svědčily o své historii. Židovské obce a instituce by měly úzce spolupracovat, sdílet informace, metodologie a technologie, podílet se na vývoji nových strategií, které by napomohly k nejlepšímu využití židovských památek a historických objektů. Proto jsou užitečná setkávání zástupců židovských obcí a profesionálních konzervátorů k diskusím o společných problémech. Židovské obce a místní památkové a obecní úřady by měly spolupracovat na rozvoji místních, národních i přeshraničních regionů a tematických turistických cest.

SVĚTOVÝ FOND

Seminář v Bratislavě mimo jiné upozornil na důležitou roli Světového památkového fondu (*World Monument Fund*), kterou tato in-

stituce již řadu let hraje při obnově židovských památek ve střední a východní Evropě. Během semináře účastníci hovořili o mnoha projektech konzervace a restaurace, které se uskutečnily s jeho pomocí. V České republice fond věnoval granty na pět projektů obnovy a restaurace synagog. Ačkoli skutečná výše těchto grantů byla relativně skromná (od 10 000 do 75 000 US dolarů), bylo při jejich realizaci dosaženo pozoruhodných výsledků.

Podobná setkání se konala již několikrát, poprvé v listopadu 1990 v New Yorku. Tehdy byl celkový obraz našich znalostí o židovských památkách velmi neúplný a jejich postavení ve společnosti zanedbatelné. Neexistoval žádný průvodce, až na několik výjimek žádné obnovené synagogy, přístupné veřejnosti a poskytující kulturní programy. Za poměrně krátký čas se situace podstatně změnila. Dnes existují ve všech zemích soupisy židovských památek a průvodce po nich, stejně jako úspěšné příklady jejich obnovy a využití jako kulturních center pro široké okolí. Každý rok se pořádají *Dny evropského židovského kulturního dědictví* a vznikají nové turistické trasy po stopách židovského dědictví (*Jewish Heritage Routes*). Od Francie po Ukrajinu byla publikována řada odborných studií a monografií, které v mnohém mění náš obraz židovské minulosti, upřesňují a oživují jej. K této pozitivní změně významným dílem přispěla také setkání, organizovaná (jako to bratislavské) různými nadacemi za účasti zástupců židovských obcí, historiků a památkářů. Mnohé památky však stále čekají na svoji záchranu. (red, ap)

V běžném myšlení je podstatou času dočasnost a pomíjivost. Ve skutečnosti nám však pomíjivost času přichází na mysl právě tehdy, uvažujeme-li o věcech prostoru. Svět prostoru nám dává pocívat pomíjivost času. Čas, který je mimo prostor a nezávisle na něm, je věčný; pouze svět prostoru zaniká. Věci zanikají v čase; čas sám se nezmění. Neměli bychom tedy říkat, že čas plyne či ubíhá, nýbrž že prostor plyne či ubíhá v čase. Čas neumírá; to jen lidské tělo umírá v čase. Dočasnost je vlastní světu prostoru, prostorovým věcem. Čas, který je na prostoru nezávislý, nelze členit na minulost, přítomnost a budoucnost.

Pomníky z kamene jsou odsouzeny k zániku, dny ducha však nikdy nepominou. V knize Exodus o příchodu Izraelců na Sinaj čteme: „Třetího měsíce potom, co Izraelci vyšli z egyptské země, v tento den přišli na sinajskou poušť“ (19,1). Rabíni byli zmateni: proč v tento den? Spíše by snad mělo být řečeno: v onen den. Tato formulace může znamenat jediné: darování Tóry se nikdy nemůže stát minulostí; onen den je tento den, každý den. Kdykoli Tóru studujeme, musí nám být stejně drahá, „jako bychom ji obdrželi právě dnes“. Totéž platí o dni vyjití z Egypta: „V každém věku musí člověk vidět sebe sama tak, jako by on sám byl z Egypta vyváděn.“

Význam velkého dne nezáleží na ploše, kterou zaujímá v kalendáři. Zvolal rabi Akiva: „Ani všechen čas se nevyrovna dní, v němž byla Izraeli dána Píseň písní; všechny písně jsou svaté, avšak Píseň písní je svatyní nejsvětější.“

V království ducha není rozdíl mezi vteřinou a stoletím, hodinou a celým věkem. Rabi Jehuda Kníže volá: „Jsou tací, kteří získávají podíl na věčnosti po celý svůj život, zatímco jiní jej získávají v jedné krátké chvíli.“ Dobře prožitá chvíle je někdy rovnocenná celému životu; okamžik obrácení k Bohu může člověku vrátit vše, co ztratil za dlouhá léta, kdy mu byl vzdálen. „Jediná chvíle pokání a dobrých skutků v tomto světě je cennější než celý život ve světě budoucím.“

Řekli jsme, že technická civilizace je vítězstvím člověka nad prostorem. Avšak čas zůstává nepokořen. Dokážeme překonávat vzdálenost, ale nemůžeme prožít znovu minulost ani zpřítomnit budoucnost. Člověk přesahuje prostor, čas přesahuje člověka.

Čas je pro člověka největší výzvou. Všichni putujeme jeho nekonečnou říší, avšak oporu v něm nenalzáme. Jeho realita je nám vzdálená, je mimo nás. Prostor ovládáme svou vůlí, věci můžeme měnit a přetvářet, jak se nám zlíbí. Čas není v našem dosahu, vymyká se naší moci. Je

Abraham J. Heschel

ŠABAT

současně blízký i vzdálený, všechny pozitivky prostupuje a zároveň je všechny přesahuje. Náleží jen a pouze Bohu.

Kresba Marc Chagall.

Čas je jinakost, tajemství, které je nad všemi kategoriemi; jako by čas a mysl byly dva rozdílné světy. Sounáležitost a vzájemnost všech bytostí však může existovat pouze v čase.

Každý z nás zaujímá místo v prostoru, které si zabírá výlučně pro sebe. Místo, jež v prostoru zaplňuje moje tělo, patří pouze mně – nikomu jinému. Čas nepatří nikomu. Žádný okamžik není bezvýhradně můj. Přítomný okamžik náleží mně stejně jako všem žijícím lidem. Čas sdílíme spolu s ostatními, prostor vlastníme. Vlastnictví prostoru mne činí soupeřem všech ostatních tvorů, život v čase jejich současníkem. Časem jen procházíme, prostor si zabíráme. Snadno podléháme iluzi, že svět prostoru je tu pro nás, že slouží člověku. O čase si takové iluze neděláme.

Nezměrná je vzdálenost mezi Bohem a věcí. Věc má samostatnou, individuální existenci, již se vyděluje z celku všeho bytí. Nemůžeme ji vnímat jinak než v její odtrženosti a izolovanosti. Každá věc je navíc skutečným či potenciálním vlastnictvím člověka. Čas okamžiku nedovolí, aby byl sám v sobě a pro sebe. Čas je buď vším, anebo není ničím. Dělit čas můžeme jen v myšlenkách. Je takřka svatý.

Kolem zázraku věčného času je snadné projít bez povšimnutí. Podle knihy Exodus Mojžíš poprvé uviděl Boha „v plápolajícím ohni uprostřed trnitého keře. Mojžíš viděl, jak keř v ohni hoří, ale není jím stráven“ (3,2). Čas je jako věčně hořící keř. Okamžik sice musí minout, aby uvolnil cestu dalšímu, času však přece neubývá.

Čas má svůj vlastní, na ničem nezávislý nejzazší význam; je velebnější a budí větší bázeň než nebe poseté hvězdami. Plyne si poklidně ve své kráse, ze všech krás nejdávnější, a říká mnohem více, než může svou nespojitou řečí věcí vypovědět prostor; z tónů, vyluzovaných nástroji osamělých bytostí, vytváří symfonie, odemyká zemi a dává jí uskutečnění.

Čas je proces utváření, věci prostoru jsou výsledkem stvoření. Hledíme-li do prostoru, vidíme dílo stvoření; procitující čas, nasloucháme procesu utváření. Nezávislost, již se pyšní věci prostoru, je iluzorní. To, co vystavují na odiv, je pouze vnější slupka, a ta má jen krátké trvání. Stvořené v sobě skrývá Tvůrce. S Bohem se však člověk setkává jen v dimenzi času – uvědomí-li si, že každý okamžik je tvůrčí akt – začátek, jenž otevírá nové cesty ke konečnému uskutečnění. Čas je přítomnost Boha ve světě prostoru; pouze v čase můžeme zakoušet jednotu všeho bytí.

Učíme se, že stvoření není akt, jenž se uskutečnil kdysi dávno a jednou provždy. Stvoření je proces, který nikdy neustává. Bůh svým slovem stvořil svět – a tvoří jej stále. Přítomný okamžik existuje jen proto, že je v něm přítomen Bůh. Každý okamžik je tvůrčím aktem a nic jím nekončí; každý je zábleskem, znamením Počátku. Čas je dar, který Bůh dal světu prostoru.

Svět bez času by byl světem bez Boha, světem existujícím pouze v sobě a skrze sebe, světem bez možnosti obnovy, bez Stvořitele. Byl by to svět odtržený od Boha, v sebe uzavřená věc, skutečnost bez uskutečnění. Svět v čase je světem, jež udržuje v trvání Bůh, uskutečňováním odvěkého plánu, věcí, jsoucí nikoli pro sebe samu, nýbrž věci pro Boha.

Být účasten věčného zázraku stvoření znamená vnímat v darovaném přítomnost dárce, uvědomovat si, že zřídlem času je věčnost, že tajemstvím bytí je věčnost ve sféře času.

Problém času dobýváním prostoru nevyřešíme, nepomohou pyramidy ani světská sláva. Problém času můžeme řešit pouze posvěcováním času. Lidem, kteří jsou sami, čas nezadržitelně ubíhá; těm, kdo jsou s Bohem, je čas převlekem věčnosti.

Stvoření je řečí Boha. Čas je jeho písní a věci prostoru souhláskami této písně. Posvěcovat čas značí zpívat samohlásky jednohlasně s Ním.

Posláním člověka je dobývat prostor a posvěcovat čas.

Abychom mohli posvěcovat čas, musíme dobývat prostor. Po celý týden jsme voláni k tomu, abychom užívali věci prostoru a posvěcovali tak život. O šabatu je nám dáno podílet se na svatosti, která sídlí v samém srdci času. I tehdy, je-li naše duše vyprahlá a slova modlitby nám vážnou v hrdle, klidný, čistý sobotní odpočinek nás přece uvádí do království nekonečného míru, dává nám pocítit, co věčnost znamená. Na světě je jen málo idejí obdařených takovou duchovní silou jako idea šabatu. Za dlouhé věky, až z našich milovaných teorií zbudou jen cáry, onen vesmírný gobelín bude zářit dál.

Věčnost utváří den.

ABRAHAM JOSHUA HESCHEL, rabín, básník, spisovatel, filosof a učitel, se narodil roku 1907 ve Varšavě. Vystudoval ješivu, stal se rabínem a ve studiích pokračoval na berlínské univerzitě, kde získal doktorát. Od roku 1937 spolupracoval s Martinem Buberem, před nacisty se zachránil útekem do Londýna a pak do USA. Tam se stal brzy po válce profesorem na Jewish Theological Seminary v New Yorku, kde působil až do své smrti v roce 1972. Byl výraznou postavou amerického židovského i veřejného života, přítelem a spolupracovníkem Martina Luthera Kinga, zastupoval židovskou stranu na II. vatikánském koncilu, zasazoval se o zlepšení situace sovětských Židů. Současně vytvořil rozsáhlé dílo, týkající se židovské tradice i současnosti. Teolog R. G. Niebuhr ho nazval „nejautentičtější prorokem náboženství židovského života v naší literatuře.“

Do češtiny byl z jeho díla zatím přeložen pouze zlomek (např. stať Stavba času se objevila v Židovské ročence 1991). Tím významnější je skutečnost, že nakladatelství Academia vydalo v současné době knihu Šabat – jeho význam pro současného člověka, z jejíhož závěru je vzata i naše ukáзка. Přes útlý rozsah se jedná o knihu důležitou, dobře přeloženou a v kontextu české překladové literatury o judaismu ojedinělou. jd

(Abraham J. Heschel: Šabat. Vydalo nakl. Academia v roce 2009. Přeložila Tereza Krekulová. 96 stran, formát 10 x 16, měkká vazba. Doporučená cena 155 Kč.)

BOHOSLUŽBY v pražských synagogách – květen 2009

Staronová synagoga

1. 5.	pátek	začátek šabatu	20.00 hodin
2. 5.	sobota	ACHAREJ 3M 16,1–18,30 KEDOŠIM 3M 19,1–20,27 hf: Am 9,7–15 perek 3 mincha	19.50 hodin 21.18 hodin
8. 5.	pátek	Pesach šeni , začátek šabatu	20.00 hodin
9. 5.	sobota	EMOR 3M 21,1–24,23 hf: Ez 44,15–31 perek 4 mincha konec šabatu	20.00 hodin 21.31 hodin
12. 5.	úterý	Lag boomer	
15. 5.	pátek	začátek šabatu	20.00 hodin
16. 5.	sobota	BEHAR 3M 25,1–26,2 BECHUKOTAJ 3M 26,3–27,34 hf: Jr 16,19–17,14 mincha, perek 5 konec šabatu	20.15 hodin 21.43 hodin
22. 5.	pátek	Den Jeruzaléma , začátek šabatu	20.00 hodin
23. 5.	sobota	ŠABAT EREV ROŠ CHODEŠ BEMIDBAR 4M 1,1–4,20 hf: 1S 20,18–42 perek 6 mincha konec šabatu	20.30 hodin 21.55 hodin
24. 5.	úterý	Roš chodeš sivan	
28. 5.	čtvrtek	předvečer Šavuot	20.40 hodin
29. 5.	pátek	1. DEN ŠAVUOT , začátek šabatu	20.00 hodin
30. 5.	sobota	ŠABAT 2. DEN ŠAVUOT hf: Abk 3,1–19 MAZKIR čtení knihy RUT perek 1 mincha konec šabatu a svátků	11.00 hodin 20.30 hodin 22.06 hodin

V sobotu a o svátcích šachrit (ranní modlitba) od 9 hodin.
Každé pondělí, čtvrtek a na Roš chodeš šachrit od 6.30 hodin.
Každý všední den maariv (večerní modlitba) od 19.30 hodin.

Vysoká synagoga

Ve všední dny šachrit (ranní modlitba) v 8.30 hodin,
mincha (odpolední modlitba) ve 14.00 hodin.

Jeruzalémská synagoga

29. 5.	pátek	1. DEN ŠAVUOT	9.00 hodin
30. 5.	sobota	ŠABAT 2. DEN ŠAVUOT MAZKIR	9.00 hodin 11.00 hodin

Každou sobotu šachrit (ranní modlitba) od 9 hodin.
Páteční večerní bohoslužby se nekonají.

Bejt Simcha

(Mánesova 8, Praha 2)

V sobotu 16. května od 10.30 hodin na ŽOP (Maiselova 18, Praha 1, 3. patro)
ranní sobotní bohoslužba a studium s rabínem Tomášem Kučerou.

V pátek 29. května od 18 hodin v Pinkasově synagoze (Široká ulice, Praha 1)
Šavuot – kabalat šabat, čtení z knihy Rut a přednáška o svátku.

Kabalat šabat každý pátek od 18 hodin.

CHCI VYPRÁVĚT PŘÍBĚH

Rozhovor s dirigentem Murrym Sidlinem

MURRY SIDLIN se narodil roku 1940 v Baltimoru. Profesionální dráhu začal jako pomocný dirigent v baltimorském symfonickém orchestru, později působil v Národním symfonickém orchestru ve Washingtonu D. C., v symfonickém orchestru v New Haven, v Kalifornii a ve Švédsku; od roku 1994 je dirigentem symfonického orchestru v Oregonu. Kromě dirigentského angažmá se věnuje vzdělávacím pořadům o hudbě, dlouhá léta také vyučuje mladé dirigenty na letním hudebním festivalu v Aspenu. Roku 2002 vytvořil operní drama *Defiant Requiem* inspirované osobností dirigenta Rafaela Schächtera a jeho činností v Terezíně.

Pane Sidline, odkud pochází vaše rodina a jaké bylo vaše dětství?

Já a moje tři sestry patříme k Američanům první generace. Narodili jsme se v Baltimoru, naši rodiče odjeli z Evropy ve dvacátých letech minulého století. Maminka pocházela z Minsku, tatínek z Rigy. Když emigrovali, neznali se, setkali se až v New Yorku, tam měli svatbu, a pak se odstěhovali do Baltimoru. Říká se, že dědeček z otcovy strany byl fotograf, ale brzy zemřel, takže o rodinu se starala babička, živila se, čím se dalo, prala, uklízela a tak. Všichni zahynuli.

Po válce se otec dozvěděl, co se stalo s jeho rodinou v Evropě, a my jsme už od dětství vnímali, že rodiče spolu mluví o válce, o tom, co nacisté provedli Židům. Mluvili o tom i s námi dětmi, stalo se to součástí našeho života stejně jako života židovských rodin v sousedství. Jinak jsme byli celkem normální tradiční rodina: dodržovali jsme některé zvyky, jiné ne, v podstatě jsme jedli košer a slavili všechny svátky. Tatínek hrál velmi bídne na mandolínu, ale hudbu miloval.

Kdy jste začal s hudbou? A kdy jste poznal, že se jí hodláte věnovat?

S hudbou jsem začal v šesti letech, hrál jsem na klavír a pak od osmi na trumpetu, později jsem přidal klarinet a basu. Hrál jsem jazz i klasickou hudbu, na trubku jsem hrál i v orchestru. To, že se chci věnovat hudbě a konkrétně dirigentství, jsem věděl hodně brzy.

Řekl byste něco o Aspen Music Festival?

Učím tam a diriguji už víc než dvacet sezon. Festival se koná vždycky v létě, pomáhám řediteli programu pro dirigenty

navrhnout, co se bude hrát. Každé léto učíme zhruba patnáct dirigentů. Tenhle festival je pro ně hodně důležitý, protože jim dává možnost mít vlastní orchestr. Když hrajete na klavír nebo housle, můžete cvičit, jak se vám zlíbí, ale jak má trénovat dirigent? Dáme jim každý den k dispozici orchestr a oni se střídají v dirigování, nahráváme je na video, a pak s nimi o jejich práci mluvíme, upozorňujeme je na nedostatky, vyučujeme je technice, analyzujeme skladby, dáváme jim zvláštní lekce o nástrojích, které většinou moc neznají, jako je třeba harfa. Je to hodně přínosné a náročné, učí se intenzivně, devět týdnů každý den.

Uvádíte na festivalu také skladby terezínských autorů?

To dělám běžně při své práci. V Aspenu to úplně dobře nelze, protože dirigenti jsou mladí a soustřeďují se na základní, klasický repertoár. Beethoven, Brahms, Schubert, Haydn, Mozart, občas něco současnějšího. Ale ve vlastní práci je hráji rád a rád navrhuji, aby je orchestry hrály: Hanse Krásu, Gideona Kleina, Viktora Ullmanna a Pavla Haase i další, ale těmhle říkám „velká čtyřka“.

Jsou v USA terezínští skladatelé známí?

Kdybyste se zeptala před patnácti lety, řekl bych, že nejsou; ale situace se zlepšila. Já osobně mám hodně rád Ullmanovu *Druhou symfonii*, která byla původně napsána jako *Sedmá klavírní sonáta*. Ullman ji napsal v Terezíně a tam ji spolu s 5. a 6. sonátou hrála Edith Steiner-Krausová; pak jsem dělal *Císaře z Atlantidy*, *Brundibára*.

Spolupracoval jste se slavným americkým skladatelem Aaronem Coplandem. Jak na něj vzpomínáte?

Rád jsem ho vídal. Když jsem se s ním mohl více stýkat, začala se u něj projevovat Alzheimerova choroba, takže bohužel nemohl moc komunikovat. Ale měl jasné chvíle. Byl to výborný člověk. Zajímavý – narodil se roku 1900 a zemřel roku 1990, takže prožil téměř století. Byl moc milý, dlouhán s příjemným úsměvem, nesmírně

inteligentní. Říkal, že skládat hudbu má smysl, jen když to je „nevyhnutelné“, když cítíte, že jinak byste ji napsat nemohli, že všechno – fráze, harmonie, orchestrace – musí být právě takhle, jakoby samo od sebe. Často jsme se bavili o tom, co je dobrá hudba, a on říkal, že je úplně jedno, o jaký styl se jedná, klasická, moderní, disonantní nebo melodická, pokud je „nevyhnutelná“, je důležitá.

Murry Sidlin. Foto archiv.

Copland se hodně zajímal o lidovou hudbu, stejně jako třeba Čajkovskij v Rusku nebo Dvořák u nás. Před Coplandem v Americe neexistovala klasická hudba, v níž by se odrážely folklorní vlivy. On s tím začal: ve třicátých letech cestoval po Mexiku, líbila se mu tamější lidová hudba

a napsal desetiminutovou skladbu s mexickými motivy *El Salón México*. Pak ji užíval i dalších věcech, v baletech i v symfoniích, operách.

Mluvil jste někdy s A. Coplandem o židovské hudbě – zda něco takové je a jak byste to definovali? A ovlivnila ho třeba i lidová židovská hudba – jeho rodina pocházela z Litvy.

O tom jsme spolu nikdy nemluvili. Ale je pravda, že složil pár skladeb v židovském stylu, jedna se jmenuje *Vitebsk*. Pokud jde o mě, nemyslím si, že je něco jako židovská klasická hudba. Existuje však hudba, která používá židovské, jidiš či hebrejské prvky, aby získala určitou náladu: najdete to třeba u Ernesta Blocha nebo Leonarda Bernsteina například v symfoniích *Kadíš* a *Jeremjáš*. Izraelští skladatelé často používají lidové židovské nebo náboženské melodie, jejich hudba má pak velmi židovský nádech.

Kvůli vzdělávacím programům býváte přirovnáván k Leonardu Bernsteinovi.

Bernstein byl třída, s ním se nemohu srovnávat, to jsou spíš komplimenty. Ale pravda je, že mě určitě ovlivnil a inspiroval. Jako on se snažím probudit u mladých lidí zájem o vážnou hudbu, zaujmout je, aby se cítili vtaženi do toho, co se hraje, v Americe se tomu říká „audience engagement“. Jak to ale udělat pro hlediště, ve kterém sedí 2000 diváků, většinou dětí kolem 13, 14? Nemají vůči vážné hudbě předsudky, nebrání se jí, ale chtějí, aby je to chytlo.

Bernsteinovo tajemství bylo vlastně jednoduché: on ty děti miloval. Moje generace na Bernsteinových koncertech pro děti, které vysílala televize, vyrostla. Byl první, kdo televizi pro hudební vzdělání použil. Většina z nás vlastně netušila, o čem mluví, protože používal odborné výrazy jako „retrográdní verze“ nebo „konkrezantní“, ale tak nás okouzli, očarovali, tolik z něj vyzařovala láska k hudbě, že jsme seděli u obrazovky jako přikovaní a poslouchali ho. Před ním se pořady o hudbě dělaly tak, že dirigent dirigoval, a pak tam byl takzvaný vypravěč, který dětem odpřednášel, o čem dílo je, čím je zajímavé, tím se pozornost diváků tříštila. Bernstein byl sám sobě vypravěčem a dělal to báječně. Od něj jsem se naučil, že dirigent má hudbu i vykládat. Inspiroval spoustu hudebníků, ale dodnes zůstává měřítkem on.

Jaké pořady připravujete?

Dělal jsem cyklus televizních pořadů o hudbě pro děti, a kdykoli mohu, diriguji koncerty pro mladé. Ale nejen pro ně – v Americe se snažíme pořádat koncerty s výkladem i pro starší posluchače. Problém je, že u nás není o koncerty vážné hudby moc zájem a není to jen otázka krize. Lidé na to nemají čas, nevědí, co je čeká, na rozdíl od filmů: tam už polovinu snímku znají z časopisů, z reklamy, znají herce, režiséra, doporučují jim ho sousedi, přátelé a vědí, že film poběží v kinech dva měsíce. Koncert je pro ně velká neznámá.

Takže musíme publikum něčím přilákat, vychovat je, aby se na koncertech cítili dobře a hudbu uměli ocenit, aby pro ně ožila. To je teď naše práce. Dirigent, který jen přijde, oddiriguje skladbu, ukloní se a jde domů, za chvíli zjistí, že hraje pro poloprázdné sály. V Evropě je o vážnou hudbu mnohem větší zájem. Máte delší tradici. A navíc u nás už hudba nemá takové místo v rodinách. Když přijížděli emigranti z Evropy, jedna z prvních věcí, kterou kupovali – a většinou na dluh – bylo piano. Neměli na jídlo, ale jejich děti chodily na hodiny houslí. Tolik pro ně hudba znamenala.

Jak vznikl nápad nastudovat *Requiem* jako poctu Rafaelu Schächterovi?

Jednou jsem si ve městě koupil zlevněnou knihu o terezínské hudbě. Nebyla nijak skvělá, ale dala základní přehled. Bylo to někdy na počátku 90. let, kdy jsem o Terezíně moc nevěděl, jen hlavní údaje. Hned na první stránce jsem četl o Rafaelu Schächterovi, že se narodil v Rumunsku, studoval v Praze, o jeho práci, jak byl vězněn v terezínském ghettu, a pamatuji se, že mě najednou udeřila do očí jedna věta: „Když byl uvězněn, se-

stavil sbor ze 150 dobrovolníků, se kterými po paměti nastudoval Verdiho *Requiem*. Hráli ho šestnáctkrát.“ Ten odstavec jsem četl asi stokrát, protože jsem ho nemohl pochopit. Tahle skladba je velmi obtížná i v těch nejlepších podmínkách s lidmi, kteří jsou zdraví, mají vlastní partitury a čas. A on měl slabé a hladové lidi, a navíc je během zkoušek deportovali a on musel začínat zkoušet znovu s novými zpěváky. Měli jedinou partituru a zpívalo se latinsky...

A taky mi nebylo jasné, proč židovští vězni zpívali právě *Requiem* – dílo tak zakořeněné v katolické liturgii? I v ghettu proti tomu vznikl odpor, nelíbilo se to rabínům ani židovské radě. Tak proč? Pak mě napadlo, že to třeba má co dělat s textem. Když jste katolík, význam slov je jasný; ale když jste Žid a vězeň v ghettu, čtete slova jinak – a to se, myslím, Schächter snažil vyjádřit, že v *Requiem* viděl vyjádření odporu a vzdoru. To je důležité. Prohlásil prý, že to, co nemůže říct Němcům německy do tváře, chce zazpívat latinsky.

Málokdo ví, jaká byla Schächterova hudební dráha před válkou.

Přišel do Prahy, aby studoval operu. Začínal jako korepetitor operních zpěváků, byl vynikající pianista a začínal se postupně prosazovat jako operní dirigent. Pak přišli nacisté a on dával hodiny, aby se vůbec užíval. Kdyby se situace vyvíjela jinak, jsem si naprosto jistý, že by se stal slavným dirigentem.

Kde jste o něm sháněl informace?

Radil jsem se s historiky a ti mi řekli, že musím najít pamětníky, lidi, kteří v ghettu zpívali, a pomohli mi je vyhledat. Mluvil jsem se Schächterovou neteří, která žije v Jeruzalémě. Mluvil jsem s Edgarem Krásou, který v Terezíně zpíval a se Schächterem bydlel čtyři roky v jedné místnosti. Mluvil jsem se zpěvačkami Mariankou Zadikowovou-May, Evou Ročekovou. Setkal jsem se taky s lidmi, kteří byli na Verdím jako diváci. Hodně mi pomohla paní Věra Schiffová, která v opeře nezpívala, ale byla v Terezíně pět let a je to velmi vnímavá bytost, takže události v ghettu dokázala velmi zajímavě zhodnotit a komentovat. Tihle všichni v podstatě potvrdili to, co jsem si myslel: že Schächter použil *Requiem* jako způsob odporu.

Jel jsem taky do Jeruzaléma za Schächterovou neteří. Narodila se po válce, takže strýce neznala, ale setkal jsem se i s její matkou, Schächterovou sestrou. Ta byla v Terezíně asi tři měsíce, byla zdravotní sestra a poslali ji do Osvětimi. Tam měla „štěstí“, že pracovala v Mengeleho nemocnici i se svým mužem, který byl lékař. Byli svědky Mengeleho pokusů. Když jsem za ní přijel do Haify, vyprávěla mi o Schächterově dět-

ství – prožil je v Bukurešti, měl šest sourozenců, vychovávali je postupně dva otčové, jeden z nich byl cikánský šumař, takže všechny děti hrály na housle.

Prostřednictvím lidí, kteří Schächtera znali, jsem získal představu, jaký byl jako hudebník, jako dirigent, snad i jako člověk.

A jaký byl?

Všichni pamětníci se shodli na tom, že to byl velmi inspirativní, srdečný, jiskřivý, otevřený muž, učil lidi s úsměvem, během zkoušek třeba *Prodané nevěsty* prý byla legrace. Dával lidem v Terezíně smysl života, dával jim naději, i když šli večer na zkoušky a museli doslova překračovat mrtvé. Marianka Zadikowová říkala, že se celý den těšila na večer, až bude zkoušet, celý den si v duchu zpívala svůj part. U Verdiho se prý velmi změnil, pracoval jako posedlý, když někdo během zkoušek třeba jen zasařoval, okřikl ho. *Requiem* pro něj určitě znamenalo něco úplně jiného než předešlé skladby, které v ghettu nastudoval.

Co byste řekl o představení *Defiant Requiem*?

Svým koncertem chci také vyprávět příběh. Kromě hudby zazní během představení autentické terezínské texty, na obrazovce se objeví pamětníci se svými vzpomínkami, jsou tam i záběry z propagandistického filmu o Terezíně a záběry dokumentární.

Kolik představení se uskuteční v České republice?

Nejprve hrajeme 17. května při Národní terezínské tryzně, a pak v červnu na závěr konference o holocaustu, která se koná v Praze. Hrajeme občas i ve Státech, v květnu pro studenty z Univerzity v Houstonu, což je dobře, protože běžní američtí studenti o holocaustu moc nevědí. Moc mě těší, že po květnovém koncertu v Terezíně zahájíme první seminář o odkazu hudebníků a dalších terezínských umělců v kontextu šoa. Je to pokus, zatím pro lektory z České republiky a z USA, a pokud se zdaří, rádi bychom v Terezíně zřídili Institut Rafaela Schächtera, kde by se každé léto konaly mezinárodní studijní programy.

Jak na skladbu reagovalo americké publikum?

Natočil jsem ji roku 2002. Těžko říct, tady nelze moc mluvit o tom, že se někomu „líbila“. Ale určitě každý, kdo program viděl, si bude pamatovat jméno Rafaela Schächtera. A každému zůstane navždycky spojené Verdiho *Requiem* s terezínskými vězni. Takže jsem spokojen. Alespoň tímhle způsobem Schächter vstoupil do širšího povědomí.

Alice Marxová

DAVID DUKE A JEHO POSLÁNÍ

Bývalý vůdce Ku-klux-klanu zamířil do Čech

Zřejmě nejznámější americký rasista, antisemita a neonacista, někdejší „velký čaroděj Ku-klux-klanu“ a popírač holocaustu, zamířil do České republiky. Svou cestu spojenou s vydáním knihy *Moje probuzení v českém jazyce oznámil na svých webových stránkách*: „Moje probuzení nyní vychází ve dvou nových evropských národech v jejich rodných jazycích, což umožní, aby probuzení našeho lidu [tj. bílé rasy] mělo globální účinek.“ Turné po Evropě pokládá autor za náročné, ale „nutné pro to, aby naše poslání dosáhlo k našim lidem v každém národě“. Lze se domnívat, že z Čech chtěl jet do Ruska či na Ukrajinu, neboť tam má vazby z minulosti: na počátku tisíciletí pobýval v Moskvě a v Kyjevě, kde přednášel na soukromé Mezioblastní akademii personálního managementu (zkratka Maup), která je financována z Íránu a prosula jako centrum antisemitské literatury ve východní Evropě. Zde také Duke získal čestný doktorát historie. Je smutným faktem, že pražská Karlova univerzita, kde měl dlouho ohlášenu přednášku, by se bez zásahu rektora postavila po bok právě takovému učilišti.

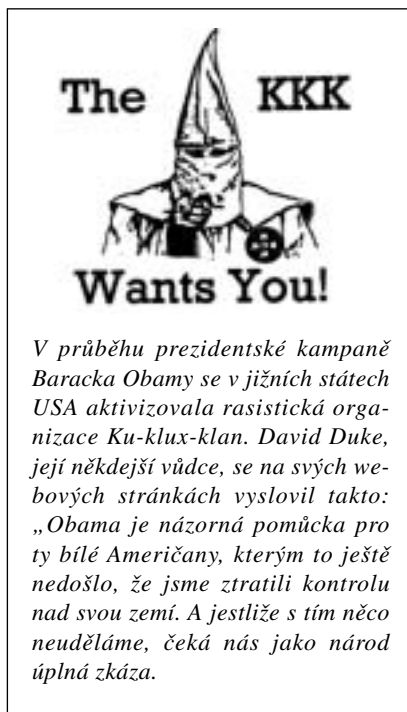
OD KU-KLUX-KLANU DO POLITIKY

David Duke se narodil roku 1950 a aktivní v pravicových skupinách začal být už v sedmnácti letech. Na počátku 70. let během studia na Univerzitě státu Louisiana založil Alianci bílé mládeže, skupinu spojenou s neonacistickou Národní stranou bílých v Arlingtonu ve Virginii. Když protestoval proti projevu právníka Williama Kunstlera na Tulane University, oblékl si nacistickou košili s hákovým křížem a nesl nápis: „Kunstler je komunistický Žid.“ Později o této události mluvil jako o „hříšku mládí“.

Krátce po absolvování školy založil v Louisianě Ku-klux-klan. Vytvořil si image úhledného, slušně vychovaného mladíka, kterému jde o „dobrou věc bílých“, hlavně o obranu před jejich ekonomickými problémy, které „zavinili“ ilegální (a tmaví či jinak barevní) přistěhovalci. Opustil staré rituály této jižanské rasistické organizace, zavrhl kápě a vyměnil je za tmavý oblek. Ku-klux-klan zmodernizoval také například tím, že do jeho řad přizval ženy.

Na počátku 80. let řady Ku-klux-klanu opustil a založil Národní asociaci pro povznesení bílých lidí (NAAWP). Tato

organizace například obhajovala segregaci všech rasových menšin a jejich soustředění do některých částí USA (Židé měli být vykázáni do „západního Izraele“, tj. na Manhattan a Long Island). „Imigrace spolu s porodností nebílých udělá z bělochů menšinu zcela vystavenou politické, sociální a ekonomické vůli černochů, Mexičanů, Portorikánců

V průběhu prezidentské kampaně Baracka Obamy se v jižních státech USA aktivizovala rasistická organizace Ku-klux-klan. David Duke, její někdejší vůdce, se na svých webových stránkách vyslovil takto: „Obama je názorná pomůcka pro ty bílé Američany, kterým to ještě nedošlo, že jsme ztratili kontrolu nad svou zemí. A jestliže s tím něco neuděláme, čeká nás jako národ úplná zkáza.“

a orientálců. Už teď začíná sociální převrat, který pohrbí Ameriku, kterou milujeme. Musím se oříst při myšlence na vládu nebělochů: stokrát se znásobí násilnění, vraždy, loupeže, bude tu negramotnost jako na Haiti, lékařská péče na úrovni Mexika a tyranie jako v Togu,“ napsal Duke roku 1983.

OBRÁNCE PRÁV BÍLÝCH

Koncem 80. let se z Dukea stal „nejznámější obránce práv bílých v Americe“; usiloval (neúspěšně) o kandidaturu na prezidenta, nejprve jako demokrat, pak na kandidátce radikální pravicové populistické strany. V lednu 1989 se těsně a přes protesty předních představitelů strany (včetně tehdejšího prezidenta Bushe) probojoval za Republikánskou stranu do zákonodárského sboru v Louisianě. Během funkce prodával ze své kanceláře neonacistickou a extremistickou literaturu (*Mein Kampf*, *Turnerovy deníky* a tituly jako *Hitler a proč jsme*

ho milovali). V 90. letech následovalo pět neúspěšných politických kampaní: Duke mířil do Senátu (získal 40 % voličských hlasů), ucházel se o křeslo guvernéra Louisiany (700 000 hlasů), o funkci prezidenta USA a o křeslo v Kongresu za Louisianu. Ve volbách do Kongresu se umístil jako třetí z pěti republikánských kandidátů: svou kampaň opět založil na populistické obhajobě práv „bílých Američanů“ nižších vrstev a na rasové segregaci.

Roku 2000 ohlásil založení Národní organizace pro práva evropských Američanů. Jejím úkolem je dle Dukea postavit se „masivní diskriminaci, která bělochům hrozí, neboť vysoká porodnost tmavých Američanů, spolu s imigrací a smíšenými manželstvími brzy způsobí, že běloši budou v USA zcela převálcováni“. Evropské Američany nazval „vnitřními uprchlíky“, kteří by měli požívat stejnou ochranu jako běženci skuteční, a navíc jim hrozí „genocida“.

HOLOCAUST SI ŽIDÉ VYMYSLILI

Židy pokládá Duke za stejné, možná ještě větší zlo než černochy a barevné lidi. Svět dle něj ohrožuje nadvláda Židů – Jewish supremacism –, která se projevuje ve všech oblastech života. Židé ovládají americkou ekonomiku, média i vládu, která, místo aby se starala o Američany postižené krizí, jen pumpuje miliony dolarů Izraeli, který za ně staví luxusní domy pro své obyvatele. Izrael je pro něj „jediná nacistická země na světě“. Má trochu potíží s jejich barvou pleti – vždyť Židé jsou bílí. Ale „geneticky k nám nepatří“.

Holocaust si Židé vymysleli, aby mohli vydírat svět, Osvětím byla „továrna na výrobu syntetického kaučuku“ a Hitlerův *Mein Kampf* „největším literárním dílem 20. století“. Jako důkaz neexistence plynových komor uvádí třeba fakt, že „kam oko pohlédne, uvidí přeživší. Němci se tedy dost nečinili, co? A žádný přeživší neřekne, že viděl plynové komory nebo že viděl, jak plynové komory pracují...“ Kniha *Moje probuzení*, jejíž český překlad nedávno vydalo nakladatelství Kontingent press (totéž, které vloni česky publikovalo *Turnerovy deníky*), je podobnými myšlenkami prošípaná. A nezůstává jen u „konstatování“. „My árijci jsme ti, kdo mají evropský původ, a jsme si vědomi své rasy. Oddali jsme své životy přežití našeho lidu a evolučnímu povznesení. Konáme svou povinnost. Ne-

vzdáme svou svobodu a svou samotnou existenci židovské nebo jiné síle. Uchováme naše dědictví, naše tvrdě vybojovaná práva a svobody. Povedeme náš lid po evolučním schodišti až ke hvězdám.“

Dukeova ideologie je tedy naprosto a ryze nacistická, založená na biologickém rasismu. Stejně jako nacisté si Duke myslí, že panská (árijská) rasa má nejen právo, ale povinnost vládnout nad ostatními a odsunout, segregovat všechny, které považuje za odlišné. Stejně jako nacisté považuje Duke Židy za demona, který ovládá svět a je s ním třeba bojovat.

VZTAHY S RUSKEM A UKRAJINOU

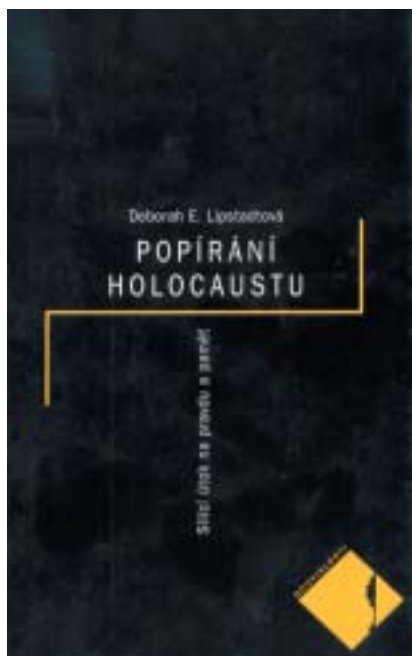
Za poslední „zajímavý“ trend Dukeovy kariéry pokládají komentátoři rozvoj jeho vztahů s Ruskem. Ocestoval tam nejprve roku 2000 na pozvání šéfredaktora ultranacionalistického listu *Zavtra* Alexandra Prochanova a šéfa antisemitské organizace nazvané Ruská akce Konstantina Kasimovského. Duke údajně pronesl v Moskvě vášnivou řeč, v níž prohlásil, že „by se mělo zakročit proti hlavnímu nepříteli árijské rasy – světovému sionismu“, a vyzval, aby „z Moskvy byli vyhnáni lidé s tmavou pletí“. Dav reagoval výkřiky „sláva Rusku“ a „bílá síla“.

Do Ruska se vrátil znovu později a vztahy s pravicovými extremisty prohloubil. Roku 2006 přijel na pozvání poslance Státní dumy za LDPR (strana Vl. Žirinovského) Nikolaje Kurjanoviče. Debatovali „o možnostech spolupráce v otázce boje proti nelegální imigraci a o demografické krizi bílého obyvatelstva USA, EU a Ruska“. Dukeova návštěva se náhodou kryla s návštěvou jiného amerického nacionalisty a rasisty Prestona Wiggintona, šéfa organizací *American Patriot* a *Hammerskin Nation*, kterého také přijali v Dumě. Oba pánové na tiskovce vyslovili nadšení nad tím, že se jim dostalo přijetí na státní úrovni (čemuž se není co divit, neboť například při návštěvě Švédska musel Duke vystupovat v kanoistickém klubu). Duke dále vystoupil ve Svazu spisovatelů (!), uvedl svou knihu v Kulturním domě AZLK (v němž pořádají koncerty místní skinheadi) a poskytl rozhovor několika novinám (Já – Rus, Pravý odpor, rádio Perspektiva).

Duke pobýval i na Ukrajině, přednášel na zmíněné akademii Maup v Kyjevě a získal tu čestný doktorát historie. Svě myšlenky prezentoval také v Sýrii.

V letech 2003–2004 byl třináct měsíců vězněn ve Státech. Amerika nemá zákony na podněcování k rasové nenávisti, trest následoval po vyšetřování, v němž se ukázalo, že Duke zpronevěřil peníze svých stoupců a nedodržel daňové zákony.

Dle slov Marka Potoka (odborníka z organizace Southern Poverty Law Center) je Duke v USA v současnosti pokládán za „papírového tygra“, který nevyvíjí téměř žádnou aktivitu kromě občasných shromáždění. Naslouchá mu jen velmi omezený počet lidí. Jeho reputaci vážně poškodilo uvěznění a část jeho radikálních pravicových „kolegů“ v něj poté, co se dopustil finančních podvodů, ztratila důvěru. Většinu energie nyní věnuje prodeji svých knih, placeným přednáškám ve východní Evropě (má k dispozici byt v Moskvě), ve Švédsku a v Itálii a také milostným aférám.

V zásadní práci D. Lipstadtové se o Davidu Dukeovi může každý, a tedy i pedagogové Karlovy univerzity, dozvědět řadu spolehlivých faktů.

Lance Hill z Tulane University v New Orleansu Dukeovu oslabenou pozici v USA zpochybňuje a domnívá se, že ačkoli je od doby svých politických neúspěchů na okraji dění, vítr do plachet mu může dát nový politický kontext, kdy se střední třída cítí bezmocná či poškozovaná politikou nového prezidenta Baracka Obamy. To by podle něj mohla být pro Dukea a další pravicové fašisty „úrodná půda, neboť se budou snažit svalit vinu za krizi na ty, které nazývají parazitickými třídami: tedy hlavně na „židovské bankéře““.

„POUZE FAKTA“

Vraťme se k Dukeově návštěvě v Čechách. Knihu *Moje probuzení* v současné době zkoumají protixtremističtí specialisté. Velmi oceněná je skutečnost, že tento nenávistný brak nepřijala největší česká distribuční firma Kosmas. O to více však zaráží, že chybělo málo a Dukeova přednáška by se na akademické půdě Karlovy univerzity uskutečnila. Pozvala ho fakulta sociálních věd na popud jejího studenta, čelného představitele českých neonacistů Filipa Vávry. Z téže fakulty jsme se dozvěděli, že věda se nezabývá morálkou, „zná jen fakta“. Letmým pohledem na internet je však snadno možné zjistit, že v Dukeově případě, kdy o etice skutečně není možné mluvit, jsou i fakta, která prezentuje, mírně řečeno, zavádějící. Lze se tedy jen dohadovat, zda se v případě zodpovědných pracovníků školy jednalo o totální lhostejnost, či – což by bylo ještě horší – úmysl.

Rektor UK pořádat Dukeovu přednášku na univerzitě zakázal. Navzdory tomu poté jeden z pracovníků fakulty, Mgr. Kryštof Kozák, rozesílal z interního adresáře fakulty informace, že diskuse s D. Dukem se koná na náhradním místě a že „studenti fakulty na ni budou mít přednostní vstup“.

Zatímco ve Spojených státech naslouchá Dukeovi omezená skupina „bílých supremacistů“, v Rusku má publikum mezi pravicovými extremisty a nacionalistickými politiky a na Ukrajině na soukromé, antisemitsky orientované škole s vazbami na teroristický stát, v Praze na jeho přednášky zval učitel Univerzity Karlovy, a to i přes odpor svého vlastního rektora a několik dní poté, co se ve Vítkově útočníci pokusili vyvráždit celou romskou rodinu. Argument, že studenti mají právo vyslechnout Dukeův názor, aby se naučili argumentovat, je dosti scestný, protože s názory Dukeova stříhu rozumně polemizovat nelze: Jak popírače holocaustu přesvědčovat, že holocaust je skutečnost? Jak rasistovi vysvětlovat, že u lidí nezáleží na barvě pleti? A jaké menšiny by Duke navrhl segregovat v České republice?

Tím, že ho akademický pracovník bere jako člověka, kterému je vlastně dobré naslouchat, jeho názory legitimizuje. A když ho legitimizuje akademický učitel, proč pak vinit „obyčejné“ extremisty?

ALICE MARXOVÁ

Gustaw Herling-Grudziński

DENÍK PSANÝ V NOCI**Neapol, 25. října 1990**

Roku 1963 jsem napsal studii o knize Hannah Arendtové *Eichmann v Jeruzalémě* a nazval jsem ji *Démon naší doby*, aby jedna z autorčiniých hlavních tezí, zvyrazněná v podtitulu její knihy *Zpráva o banalitě zla*, dostala ještě větší důraz. Banalita zla? Démon naší doby, svědomitý a důkladný vykonavatel „posledního řešení“, vzorný byrokrat pečlivě naplánovaného zločinu má být oddémonizován? Tehdy jsem nevěděl, že nepřítčná kampaň proti Hannah Arendtové v Americe a Izraeli, vedená až k pomluvám, že je antisemítka, kladla hlavní důraz právě na onu údajnou skandálnost banality zla. Dozvídám se teď o tom ze svazku korespondence Hannah Arendtové s Karlem Jaspersem. Gideon Hausner, prokurátor v jeruzalémském procesu, přímo obvinil autorku *Eichmanna v Jeruzalémě*, že „hájí válečného zločince“. Cožpak není obhajobou tak monstrózního zločinu řadit ho do sféry „banality zla“ místo ho vyzvednout do sféry „démoničnosti zla“? Rozhořčení kritici Hannah Arendtové, zřejmě chabí znalci inteligence a nápaditosti zla, si neuvědomovali, oč nebezpečnější a lstivější je banalizace zla než jeho demonizace. Démon naší doby se pokoušel přesvědčit jeruzalémské soudce a celý svět, že byl jedině vzorným Úředníkem (s velkým písmenem), kterému bylo svěřeno masové vyhlazení milionů lidí „zbytečných“ při budování „nového řádu“. Proto zní klíčová věta ve zprávě o banalitě zla takto: „Příčiny, které hovoří pro možnost opakování nacistických zločinů, jsou reálné.“ Tohle je asi děsivější, než kdyby byl chycen, vsazen za mříže a oběšen skutečný satanáš převlečený za německého důstojníka.

Podobně bychom mohli uvažovat o pokušení demonizovat Stalina a stalinismus se skrytou či zjevnou potřebou zabouchnout pekelnou bránu, když už byl konečně přemožen sovětský satanáš a zástup jeho dábelkých pomocníků, ač jsme neměli to zadostičinění vidět je na šibenicích. Tato tendence, ve vlasti Běsů ostatně dost slabá (momentálně?), má v polské literatuře precedens. Démonizační sklon lze vycítit u Aleksandra Wata. Jednou ho dokonce, pokud se pamatují, probudilo v cele klepání popytek na střeše věznic. Jindy se zase v *Mém století* pokoušel vysvětlit Miłoszovi, že Stalin oznámil Hitlerovi své mírové úmysly tím, že dal zastřelit Tuchačevského a jiné sovětské generály. Což bývá ně-

kdy v otázkách obzvláštní důležitosti – jak známo z démonologie – oblíbeným způsobem dorozumívání démonů nejvyšší kategorie.

Neapol, 10. dubna 1990

Kundera správně poznamenává v *Nesmrtelnosti*, že román vyprávěný nebo zestrucněný ztrácí všechnu chuť, splaskává

Gustaw Herling-Grudziński. Foto archiv.

jako propíchnutý balon. A vědomě dělá vše, aby nebylo možno *Nesmrtelnost* ani vyprávět, ani zestrucnit. Natolik se soustředil na tuto operaci, že – jak se zdá – zapomněl na přirozené potřeby a půvaby vyprávění. A tak nelze Kunderův poslední román ani vyprávět, ani zestrucnit, ale jen proto, že se podobá mazaně zkonstruované mašince, která víří ve vzduchoprázdnu a nevyrábí skoro nic, co by stálo za vyprávění nebo zestrucnění.

Jelikož má autor skvělého *Žertu* zálibu v erotismu na pomezí neslušnosti, stává se *Nesmrtelnost* neslušně dlouhou a neslušně nudnou seancí literární masturbace, zvané polskými jazykovými puristy „samotření“. Masturbace, jak známo, potřebuje palivo plodné imaginace. Ale v Kunderově nekonečném tření brzy přestává autorova (i čtenářova) imaginace působit, až na dosti záhadnou (a tudíž dosti zajímavou) ženskou postavu jménem Agnes. Zbytek je závratně zručnou mazanicí o ničem, kterou nezsmrtelní ani vpletené odstavce o vztahu Goetha a Bettiny von Arnim ani supersamc literatury dvacátého století čili (jak tvrdí Kundera) impotent Hemingway. Kundera znovu dokázal, že umí psát s roz-

machem. Po vynikajícím *Žertu* však nezvládl dost podstatný problém, o čem že má být to jeho další psaní. Proto se tak často otírá o banality a věci obecně známé, proto bývá tak málokdy originální. Jen jedno nikdy cestou neztrácí: cval pera.

Kundera je statečným obhájcem románu jako žánru. Nejenže nevěří v jeho ohlášenou brzkou smrt, ale považuje ho za jednu z hlavních živých součástí evropské kultury. Copak si neuvědomuje, že proslulá „krize“ románu pochází z ustavičné redukce románové látky (hltavě požírané tiskem a televizí)? Copak ho nic nenutí zamyslet se nad skutečností, že zdařilé romány posledních desetiletí (Pasternak, García Márquez, Tomasi di Lampedusa) jsou většinou historické? V *Nesmrtelnosti* je občas patrné napodobování techniky *Jakuba Fatalisty*, kterého Kundera zbožňuje. Cesta od *Jakuba* k *Nesmrtelnosti* je cestou od nádherné filosofické novely k rozběhnutému a dost prázdnému fejetonovému románu.

27. září 1990

Ve dvaosmdesáti letech zemřel Alberto Moravia, a tak se nedočkal Nobelovy ceny. Neznamená to, že na ni čekal, i když byl každý rok jmenován mezi nejvýznamnějšími kandidáty. Z nositelů této ceny si spíše dělal legraci, zdá se, že za větší důvod k hrdošti považoval poslancování v Evropském parlamentu. Psaní pro něho bylo málem kancelářskou prací, dennodenně seděl od časného rána do poledne u psacího stroje, dokonce i když pramen inspirace vysychal. Každý rok nová kniha, nepočítáme-li spolupráci s tiskem. Rád cestoval a někdy byl v reportážích a dopisech z cest zajímavější než v románech a povídkách. Všestranně sečetlý, v osobním životě nenasycený, v politických názorech dosti cynický (jako většina Italů), chtěl být stále obecnstvem na očích, nesnášel pauzy ve stínu. Poslední dobou – a někdy to bylo těžko snesitelné – si z metaxeu udělal alfu a omegu vesmíru. Hádám, že si tímto způsobem chtěl udržet krok s mladšími a nenechat se vystrčit mimo dosah „modernosti“. Elsa Morantová, jeho první manželka, autorka nádherného *Arturova ostrova*, se stala spisovatelkou daleko větší než on. [...]

Jedno se mu spravedlivě musí nechat: měl cit pro Řím jako málokterý z římských spisovatelů, přestože ho neměl rád. Jeho *Římské povídky* příliš nevynikají ani nápady, ani vykreslením postav – naopak, často překvapují banalitou u spisovatele tak kultivovaného a zkušeného –, ale vždycky přinášely střípek Říma viděného s nedostižným znalectvím a křišťálovou jasností: římské zvyky, římská mentalita, římské společenské odstíny, městská krajina, pro-

měnlivé barvy vzduchu, nebe a domů, špinavý tok Tibery, ovzduší „elegančních“ náměstí, ulic a zahrad, bujně lidské bohatství chudých uliček. *Římanka*, román o římské prostitutce, vděčí za svou sugestivnost jedině tomu.

Příjemně u Moravii bylo to, že se svou slávou nechlubil, „nepontifikoval“, byl nevyčerpatelně zvědavý na svět, život a lidi, sám se s přímohouřeným okem smál vlastním slabostem, dovedl beze stínu závisti obdivovat spisovatelskou tvorbu svých mladších kolegů. Byl neodlučnou částí Říma – s tím svým dlouhým krokem, při němž vyhazoval bezvládnou nohu vpřed.

Návštěva Polska, 1991

Ano, dům Planty 7, místo pogromu z roku 1946. Ať se o tom pogromu řekne cokoli jako o provokaci UB a NKVD (Aleksander Smolar: „Je třeba přiznat, že hypotéza provokace má vážný základ.“), nevysvětluje to fakt, že jiskra provokace roznítila požár tak rychle a snadno. Zdálo se, že země na takovou jiskru čeká.

V rekonstrukci pogromu Jerzy Morawski a Piotr Pytlakowski píše: „Penzionovaný novinář z Kielců, očitý svědek událostí, viděl mladého Žida stát po kolena v říčce Silnici. Sotva se držel na nohou, byl zbitý, zakrvácený. Na obou březích řeky se shromáždil dav útočníků a házel na něj kameny. To se dělo již v pátou hodinu pogromu! Ti lidé kamenovali člověka naprosto chladnokrevně, házeli kameny, jako by se jim ani moc nechtělo, čekali, kdy padne.“

Ale nepadl, to vím z jiných pramenů. Nepadl na tvář, protože by se brzy utopil, i když říčka byla mělká. Padal jen na kolena, s obrovským úsilím znovu vstával, rozprostíral paže, jako by hledal kříž pro svou oporu, jako by se chtěl něčeho zachytit v tom prázdném vzduchu protínaném svistotem kamenů. Nekamenovali ho, přibíjeli ho hřebíky kamenů na neviditelný kříž. Nedělali to neradi, smáli se a vysmívali se mu – jako na Golgotě. Jaká obrovská síla tkví v člověku, který chce žít po létech každodenního umírání! Padal na kolena, s námahou vstával, znovu padal a znovu vstával. Smrákalo se, když konečně padl na plocho, zasažen ostrým kamenem do spánku. Říčka byla příliš mělká, než aby ho strhla do svého slabého proudu. Hodili po něm ještě několika nejtěžšími kameny, aby se ujistili, že se v noci, rozkřížován na bahnitěm dne, nepokusí odtrhnout od svého kříže.

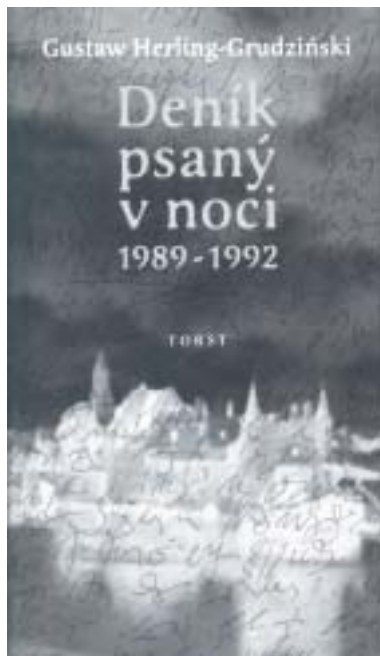
Žeromski by byl napsal, kdyby se byl dožil našich dní a rozdrásal tuto ránu v obavě, že zaroste blánou podlosti: „Anno Domini 1946 se část kieleckých křesťanů po tisíci devíti stech třinácti le-

tech pomstila těm, kteří ukřížovali Pána Ježíše. Ani sebeupřímnější pláč v pokání, ani křik krvácejícího srdce z tebe nesmyje tuto skvrnu.“

14. dubna 1992

Ve svých devadesáti letech patří sir Karl Popper k nejmoudřejším lidem na světě. Patří k nim v tom smyslu, že převyšuje mudrce, dav mudrců, kteří na každý námět mají co říci podle hesla „nejdřív honem něco řekni, a teprve potom přemýšlej“. Kdykoli mluví Popper, je pod jeho slovy vidět čistou, prostou a průzračnou myšlenkovou konstrukci. (...)

Souhlasím s Popperem, že radikální eliminace státu a radikální sázka na úplnou privatizaci nevedou v postkomunistických společnostech nikam, a toto nikam je dramatické a oplývá mnoha nebezpečnými neznámými. Od začátku na mě dělali dojem rozených hlupáků nebo

vědomých škůdců křiklouni hlásající „zrychlení“ či „cestu zkratkami“. Bude se (pokud se budeme) uzdravovat pomalu, postupně, bez „zázraků u Visly“. Pro Poppera je i z hospodářského hlediska nejdůležitější vytvoření solidních právních rámců v zemích devastovaných komunistickým bezprávím. (...) Solidní právní rámce se možná zaslouží o vymýcení té džungle, jaká v Polsku vyrostla na divokých polích komunismu, džungle, která je směsicí arivismu, dušení ubohosti v „politických“ přístupech a podvodech, přetlačování „machiavelistických“ mikroorganismů zvaných politické strany, korupce, nestoudného ohryzávání hubené kosti zanechané komunisty a bombastických fráží.

MEZI TAJEMSTVÍM A JISTOTOU

Spisovatel a esejista Gustaw Herling-Grudziński, (20. 5. 1919 Kielce – 4. 7. 2000 Neapol) patří spolu s Czesławem Miłoszem a Witoldem Gombrowiczem k nejvýznamnějším polským autorům 20. století. V letech 1940–1942 byl vězněm gulagu a jeho kniha o životě v sovětském koncentračním táboře *Jiný svět* (Londýn 1951, česky Institut pro středoevropskou politiku a kulturu, Praha 1994) patřila a stále patří k tomu nejdůležitějšímu, co máme na toto téma k dispozici. V roce 1942 Herling vstoupil do polských jednotek britské armády, s kterou pod velkým generálem Andersem došel přes Írán, Palestinu a Egypt do Itálie. V květnu 1944 se účastnil bitvy u Monte Cassina. Po skončení války se do Polska nevrátil (patřil tam brzy k zakázaným autorům) a žil postupně v Anglii, Německu a od roku 1956 už nastalo v italské Neapoli. Dlouhodobě spolupracoval s *Literárním institutem* a měsíčníkem *Kultura*, dvěma nejvýznamnějšími polskými exilovými literárními institucemi. V *Kultuře* publikoval eseje, povídky, komentáře a od roku 1971 *Deník psaný v noci* (knižně osm svazků, česky svazek 1989–1992, Torst 1995, a *Stránky z Deníku psaného v noci*, Nakladatelství Franze Kafky, Praha 2005, který představuje výbor ze všech osmi dílů).

Herling je autorem řady dalších próz a esejů. Česky vyšly eseje *Hodina stínů* (Torst 1999), *Ostrov a jiné prózy*, (Mladá fronta 2000) a *Benátský portrét a jiné prózy* (Academia 2004). Všechny uvedené knihy přeložila Helena Stachová, která byla s autorem v osobním přátelském kontaktu.

Ukázky, které jsme vybrali z *Deníku psaného v noci*, nemohou pochopitelně reprezentovat rozsáhlé a mnohotvárné autorovo dílo. Ale i na tak malé ploše se můžeme přesvědčit o pravdivosti slov, které do úvodu vydání v Torstu napsal Francesco Cataluccio: „Herlingův *Deník* je v podstatě průzkumem a popisem zla, které je chápáno – v tragicky nenáboženském smyslu, jako motor, který pohání svět. V politice stejně jako v ideologii Herlinga zajímá to, co je patologické, démonické: terorismus, nihilismus, fašismus, komunismus. Totalitarismus je vždy interpretován jako důsledek pokusu o vítězství Rozumu nad Životem. Společně s ním, často i jako důsledek, přichází utrpení a samota, sebevražda a otupení jednotlivců. ... Je to básnický velmi chladná kronika, ale proto ještě nikoli bez vášně, plná světla a stínů naší epochy. Složitě vztahy mezi tmou a světlem, mezi tajemstvím a jistotou, jsou základní kameny Herlingova *Deníku*.“

Dvacátého května by se Gustaw Herling-Grudziński dožil devadesáti let. Otištěnými texty chceme tohoto autora, patřícího osudem i dílem k nejzajímavějším osobnostem 20. století, připomenout. **jd**

20 MARESFIELD GARDENS

Freudovo muzeum v Londýně

Když vystoupíte z podzemní dráhy na Finchley Road, ocitnete se uprostřed rušné avenue. Musíte přejít na druhou stranu, tam si všimnout improvizované tabule s nápisem „Freud“ se šipkou k severu. Po chvíli dorazíte k úzké pěšině, která stoupá mezi domy prudce nahoru. Zabočte doleva a jste na široké a zelené Maresfield Gardens, kde vás náhle obklopí naprostý klid. Zmocní se vás pochybnosti, protože tady žádné muzeum určitě nebude. Cesta stoupá mírně k severu a po jejích stranách jsou domy, postavené většinou na počátku 20. století. V č. 12, 14, a 21 dnes sídlí *Anna Freud Centre*. Freudovo muzeum je naproti. V domě, o němž slavný učenec napsal v dopise ze srpna 1939: „20 Maresfield Gardens je, jak doufám, naše poslední adresa na této planetě.“ Nemýlil se.

Když v červnu 1939 směl Freud s rodinou konečně – po dramatických jednáních s gestapem – odjet z obsazené Vídně do Londýna, byli všichni šťastni, že si zachránili životy. Ale nejen to: i když s tím vlastně nepočítali, z Vídně jim časem došli i jejich věci. Teprve s Freudovou sbírkou starožitností byl nový dům kompletní. Srdcem domu se opět stala jeho studovna a ordinace. Tady pokračoval v práci, kterou přerušil po anšlusu Rakouska. Nejdříve rychle dokončil studii *Mojžíš a monoteismus*, hned nato začal pracovat na novém nárysu psychoanalýzy (vyšla po jeho smrti jako *Úvod do psychoanalýzy*). Jak mu postupně sláblo zdraví, jeho život se omezoval jen na studovnu, kde pro něho byla připravena postel. Zde také 23. září 1939, tedy téměř před 70 lety, zemřel.

POSLEDNÍ NÁVŠTĚVNÍCI

Freud byl vždy velmi společenský a tuto náklonnost neztratil ani navzdory pokračující nemoci v posledních měsících života. V jeho londýnském domě ho navštěvovali staří spolupracovníci, s nimiž jednal o obnovení slavné revue *Imago* jako anglického časopisu pro aplikovanou psychoanalýzu a také o vydání svých sebraných spisů. Často přicházela princezna Marie Bonaparte, nyní skoro členka rodiny, díky jejíž autoritě a penězům se podařilo vycestovat včas a poslat všechny zásilky z Vídně (pokoušela se také zařídit útěk Freudových starých sester do jižní Francie). Mezi návštěvníky byly známé osobnosti jako H. G. Wells, přátelé Arnold Zweig či Stefan Zweig, který s sebou přivedl Salvadora Dalího, jenž se toužil setkat se svým hrdinou.

Freud byl překvapen a druhý den napsal Zweigovi: „Měl jsem tendenci považovat surrealisty, kteří mne zřejmě adoptovali za svého patrona, za úplně bláznů. ... Tento mladý Španěl s fanatickýma očima a nepochybným technickým mistrovstvím

Sigmund Freud s dcerou Annou. Foto archiv.

změnil můj úsudek.“ Dalí během návštěvy nakreslil Freudovu podobiznu, jejíž faksimile nyní visí v prvním poschodí muzea.

S. Freud seděl také sochaři Willymu Lévyemu, fotografoval jej Marcel Sternberg, BBC ho natočila, jak ještě pracuje u stolu. Freuda také navštívila slavná francouzská zpěvačka Yvette Guilbertová a Engel Lund, známý Freudovy dcery Anny, který uspořádal v domě recitál z židovských a islandských písní. Přijel i Arthur Koestler, který žádal Freuda o článek pro německý týdeník, jež vydával v Paříži (Freud poslal malý člá-

Pokoj s psychoanalytickou pohovkou. Foto archiv.

nek o antisemitismu). Přicházeli židovští politici, např. slavný sionistický vůdce Chaim Weizmann, kterého Freud obdivoval, antinacista princ Löwenstein, Wittgensteinova sestra lady Margaret Stonboroughová, antropolog Bronislaw Malinowski a mnoho dalších. Při těchto návštěvách Freud poza-

pomněl na zhoršující se zdravotní stav i poměry v Evropě.

FREUDOVA SBÍRKA

V pracovně a ordinaci domu na Maresfield Gardens byly sbírky a knihovna uspořádány podobně jako ve Vídni – místnost je vlastně fragmentem vídeňského intelektuálního života z přelomu století, přeneseným v roce 1939 do Londýna. Stěny jsou pokryty policemi knih, které dokládají Freudova odborná studia – neurologii, psychologii, psychoanalýzu, ale také jeho zájem o archeologii, starověkou historii a antropologii. Pestré barevné orientální koberce na podlaze, stolech a psychoanalytickém gauči (jednom z nejslavnějších kusů nábytku na světě) dotvářejí exotické a muzeální prostředí. Dnešní návštěvníci Freudovy studovny v Londýně jsou často udiveni, že Freud vlastně pracoval v muzeu, které si sám vytvořil. Stejně překvapeny byly už jeho pacientky. Jedna z nich Freuda popsala „jako kurátora v muzeu, obklopeného sbírkou řeckých, egyptských a čínských pokladů“. Toto prostředí mu bylo pramenem inspirace k práci a útechou v těžkých obdobích života, zejména při dlouhodobých bolestech stáří.

Je zajímavé, že už od počátku poskytovala Freudovi základní metaforu pro objevování techniky psychoanalýzy archeologie. „Psychoanalytik stejně jako archeolog ve svých vykopávkách musí odkrývat vrstvu za vrstvou pacientovy psychy,“ říká, „než dosáhne nejhlubší a nejcennější vrstvy pokladu.“ Idea skrytého pokladu spojuje objevy archeologie a psychoanalýzy s dětstvím. Jedním z Freudových prvních hrdinů byl ostatně Heinrich Schliemann, německý obchodník, který vykopal zbytky Tróje, jež byla do té doby považována za zcela mytické město. V roce 1899 o něm Freud napsal: „Tento muž musel být šťasten, když našel Priamův poklad, protože štěstí přichází pouze se splněním dětských přání.“ Jeho vlastní metafora odkrývání vrstev nevědomí v psychoanalýze může být aplikována na naše objevování pokladů jeho sbírky starožitností. Vedle egejské a řecké keramiky, římských vykopávek, egyptských bohů a bohyň obsahuje sbírka také soubor bódhisattvů a Buddhů ze slovniny a bronzu, helénistické a římské erotické plastiky a východní řezby v jadeitu.

Povahu Freudovy sbírky je těžké definovat: je eklektická a kolísá v kvalitě – od kusů, které by mohly mít čestné místo v předních muzeích, až po falza (některá z egyptských falz jsou ovšem velmi stará, a tedy rovněž vzácná). Většinu předmětů do své sbírky získával prostřednictvím

(pokračování na str. 20)

FREUD A KOZÍ PLÁČEK

Pocita Sigmundu Freudovi od pražského magistrátu

Jestliže Freudovo muzeum v Londýně představuje autentické místo, spjaté se závěrem jeho života a práce, byl záměr pražského magistrátu připomenout v roce 2006 150. výročí narození slavného vědce mimo jiné i sochou, umístěnou na veřejném prostranství, založen na mnohem křehkých základech. Podle dostupných pramenů navštívil Sigmund Freud Prahu během svého dlouhého života pouze jednou a strávil v ní den a noc. Svoji přednášku měl v psychiatrické léčebně v bývalém klášteře sv. Kateřiny, známém v Praze jako Kateřinky. Jeho součástí je středověká Kateřinská zahrada a právě v ní celkem logicky měla být socha zakladatele psychoanalýzy umístěna. Firma

Návrh Jaroslava Róny.

Communications Works, kterou magistrát pověřil organizací oslav a vybavil k tomu sumou 2,3 milionu korun, si vyžádala návrhy od devíti sochařů: Davida Černého, Kurta Gebauera, Jaroslava Róny, Jiřího Beránka, Alexandra Pečeva, Michala Gabriela, Radima Hankeho, Stefana Milkova a Zdenka Lhotského. Z nich vybrala porota za předsednictví pražského primátora a předsedy České psychiatrické společnosti k realizaci návrh Michala Gabriela.

KAM S NÍM

Plastika však už neměla stát v Kateřinské zahradě, ale na Kozím plácku na pražském Starém Městě. Důvod této změny je nejasný a magistrát ani městský úřad Prahy 1

ho nikdy nedokázaly srozumitelně vysvětlit. Zajímavé v této souvislosti je, že Národní památkový ústav vydal nejdříve (v listopadu 2006) rozhodnutí, které konstatuje, že „z hlediska památkové péče je předložený návrh vyloučený“, a v odůvodnění uvádí, že „pro plastiku bude jistě možné najít jiné vhodnější místo mimo historickou část Prahy a s opravdovým vztahem k působnosti Sigmunda Freuda“, aby po několika měsících svoje stanovisko podstatně zmínil. Magistrální památkáři ve svém stanovisku uvedli, že socha na Kozím plácku sice stát může, ale na nižším podstavci, než se plánoval.

Mezitím se do věci vložila i veřejnost. Proti záměru umístit plastiku na Kozí pláček byla sepsána petice. Radní Prahy 1 v čele se starostou odpověděli v březnu 2007 vyhlášením pouličního „kozího“ referenda, mimochodem vůbec prvního referenda v historii první městské části. Hlasovala jen asi dvacetina vyzvaných obyvatel, z toho tři čtvrtiny se vyjádřily proti umístění sochy.

Spiritus agens snah uchránit Kozí pláček nežádoucích změn byl aktivista a chovatel koz Stanislav Penc. S kolegy z občanského sdružení Spolek přátel koz a za účasti skutečných koz z Českého ráje, instalace Kozího muzea a ve spolupráci s řadou hudebníků uspořádal na místě samém několik protestních akcí a happeningů. Vždy bylo patřičně zdůrazněno, že protesty se netýkají Freuda ani sochy samé, ale úmyslu umístit plastiku tam, kam nepatří.

„Návrh je povedený, místo sice šťastné není, ale jsou i horší,“ uvedl záhadně na dotaz ČTK jeden z mála občanů, kteří se k referendu dostavili.

NIKDO NIC

A jak to všechno dopadlo? Vlastně nijak. Primátor Bém prohlásil, že je to záležitost odborníků. Sochař Gabriel má v ruce smlouvu na realizaci s Communications Works, ale ta uvádí, že „prostředky města byly určeny na jiné aktivity týkající se výročí Sigmunda Freuda, jako na výstavu,

Model pomníku připravený k odlití do bronzu. Návrh Michala Gabriela.

přednášku a tak dále“. Zástupci magistrátu souhlasně potvrzují, že z městské dotace na oslavy se socha skutečně platit neměla. Využití peněz se už dříve kontrolovalo. „Nechali jsme to prověřit, vše bylo v pořádku,“ řekl ČTK ředitel kulturního a památkového odboru Jan Kněžinek. Starosta jedničky Hejma krčí rameny.

Nestalo se tedy nic. A jako v příběhu se stavbou Národní knihovny, s blobem, jsou skoro všichni spokojeni, jak to dobře dopadlo. Kdo však podobné hrátky vymýšlí, spouští a zastavuje? Nikdo. Nikdo, o kterém se lze dočíst v Homérově *Odyssei*. Jediné, co zbylo, je devět kvalitních sochařských ná-

Bronzový model – návrh Kurta Gebauera. Fota na této straně archiv.

vrhů. Kdyby se realizovaly a citlivě nainstalovaly do Kateřinské zahrady, měla by možná Praha také své autentické freudovské místo – tentokrát pro změnu k podzimmému 70. výročí jeho úmrtí. **JÍRÍ DANÍČEK**

PLODY SVĚTLA

Fotografie Rudiho Weissensteina

Třináctého května 1948, když Britové odešli z Jaffy, dostal Rudi Weissenstein pozvání, jehož obsah musel držet v tajnosti. Druhý den si vzal slavnostní oblek a stal se jediným oficiálním fotografem vyhlášení nezávislosti Státu Izrael. Snímky ze slavnostního aktu obletěly svět, ale tvoří jen nepatrný zlomek jeho rozsáhlého díla (více než čtvrt milionu negativů), které je výjimečným svědectvím o vzniku Izraele, charakteru jeho obyvatel, o jejich všedním životě.

Z JIHLAVY DO TEL AVIVU

Simon Rudolph Weissenstein se narodil v roce 1910 v Jihlavě. Otec, majitel továr-

ny na lepenku, byl amatérský fotograf; od něho získal první zkušenosti s fotografií, po matce zdědil lásku k hudbě. V roce 1928 nastoupil na Graphische Lehr- und Versuchsanstalt ve Vídni; ještě před koncem studií však začal pracovat jako fotograf pro časopis pražského ministerstva zahraničí a současně v Evropském fotografickém centru, které tehdy působilo v Praze. V letech 1933–1934 sloužil v československé armádě, pak ho rodiče, kteří z něj chtěli mít hoteliéra, poslali na studia do Švýcarska. Proti jejich vůli (byli sionisté, ale preferovali evropskou kulturu) se rozhodl v roce 1936 odjet do Palestiny, kde už žila starší sestra Helli. Z rodiny přežil holocaust ještě otec, který po válce přijel do Izraele, a Rudiho sestra Bertha, která byla členkou francouzského hnutí odporu. Matka zemřela v terezínském ghettu, bratr Theodor v koncentračním táboře.

Weissenstein se usadil v Tel Avivu, kde se brzy seznámil s krajankou Mirjam

VĚCI MALÉ I VELKÉ

Kdy se Weissenstein rozhodl, že bude dokumentovat, co se děje kolem něj v nové vlasti, nevíme. Jisté však je, že už brzy po příjezdu cestuje zemí křížem krážem a fotografuje všechno: nové osíd-

Mugrabi, růst průmyslu, města, přírodní scenerie...

Druhá polovina 30. let byla dramatická: vypuklo protibritské a protisionistické po-

Billboard, 1938.

Autobusová zastávka na Rothschildově bulváru, 1938.

lení, aliju, stavební boom, události v kultuře, dění kolem telavivského divadla

vstání (trvalo tři roky). Do Palestiny tehdy přijížděly z Evropy desetitisíce zkušených dělníků, techniků, podnikatelů, kteří se usazovali převážně ve větších městech. V roce 1939 Britové zavedli Bílou knihu, která drasticky omezila přistěhovalectví. V listopadu 1940 se u Tel Avivu potopila loď Patria s ilegálními imigranty na palubě. Válka dočasně zastavila boj proti mandátní vládě a mnozí Židé vstoupili do britské armády... To vše se objevilo v hledáčku Weissensteinovy kamery.

Po založení Státu Izrael fotografoval jedinečnou atmosféru rodícího se státu. Dokumentoval věci velké i malé, veřejné i privat-

Rozvoz ledu v Tel Avivu, 1936.

ní: oslavy výročí příjezdu přistěhovalců v Jaffě, lidová shromáždění, tranzitní tábory, stávkový dělnický, volby do Knesetu, sociální projekty, stavbu silnic a továren, život v ki-

Bloudící Žid, 1940.

bucech, otevření nového nádraží a stavbu letišť, pavilon Heleny Rubinsteinové v prvním supermarketu v Tel Avivu, koncerty Filharmonického orchestru s předními dirigenty a sólisty, módní přehlídky atd. Na sklonku šestidenní války fotografoval krajinu a lidi ve východním Jeruzalémě, Betlé-

Rybáři v Jaffě, 1969.

mě, Nábulusu, Hebronu a Jerichu, v 60. letech chodíval do Jaffy zachytit romantiku města s jeho kostely a alejemi, mešitami, orloji, rybáři vracujícími se z moře po noční plavbě. Od 30. let patřila k jeho tématům také exotika arabského života a možnosti

soužití obou národů – v 50. letech fotografoval v Nazaretu, Ramle, Galileji i Negevu.

ARCHIV PRO BUDOUCNOST

Když Rudi Weissenstein v roce 1992 zemřel, starala se o jeho fotografický odkaz žena Mirjam, později i jeho vnuk Ben Peter, který se rozhodl všechny vizuální a textové dokumenty shromážděné v archivu digitalizovat. Je to dobře: hodnota Weissensteinova archivu, v němž jsou zaznamenány fascinující kapitoly z historie Erec Jisrael, je nevyčísitelná a její význam s uplývajícím časem rychle roste. Už za Weissensteinova života byly jeho snímky vystavovány v Izraeli i v zahraničí a získaly četné ceny a uznání odborníků. A taky obdiv širokého publika: jeho zatím poslední výstavu v telavivském Reading Power Station navštívilo v roce 2002 během šesti týdnů více než 150 000 lidí.

ARNO PAŘÍK

VZPOMÍNKA NA RUDIHO

Bylo to asi kolem roku 1925, když jsme jako děti v Břeclavi vybudovali židovské loutkové divadlo a nazvali je BUBATON. Uvádím to proto, že jsme již tehdy někde zjistili obrysy divadla Muqrabi v Tel Avivu a podle toho jsme okopírovali průčelí našeho divadélka.

Když jsem na Chanuka 1939 přišel do Tel Avivu, hned mě uvedli do středu města, k divadlu Muqrabi, které tehdy bylo kulturním střediskem města. Zrovna naproti na Allenby 30 mi ukázali obchod Calmaniá (hebrejský název fotoaparátu) patřící fotografovi Weissensteinovi z Jihlavy. Muqrabi dnes už dávno střediskem města není, ale Calmaniá se tam do dnešního dne nachází. Obchod má změněné jméno PRIOR, což má nejen latinský význam, nýbrž také hebrejsky znamená Plod světla. Na tu dvojsmyslnost přišel náš dobrý přítel Alfí Nasch z Holešova, když tam jako student dostal první své zaměstnání (později pro svoji

mimořádnou inteligenci působil v blízkosti Ben Guriona).

Kecám, zatímco dr. Pařík mě požádal o příspěvek o Rudim Weissensteinovi. Tak k tomu se chci vrátit. Od Alfího časů znám ten obchod zevnitř, poněvadž jsme se tam nechali vyfotografovat pro všechny legitimace. Rudi tam zřídka byl, fotografoval venku a měl společníky, např. Rescha z Moravské Ostravy, kterým svěřoval denní praxi. Kdo tam ale byl vždy, byla Mirjam, oddaná manželka, která zapisovala každý film, očíslovala jej (takže jsem snadno dostal kopie, když jsem udal číslo), dodneška vede obchod a má sklad 250 000 negativů! Mezi nimi jsou ovšem význačnější osobnosti než my prostí pasportníci, počínaje Ben Gurionem a všemi významnými hodnostáři. Rudi byl jeho takřka dvorním fotografem, poněvadž jeho snímky byly skutečně výstižné. Nejsou to pouhé portréty, nýbrž volbou osvětlení a pozadí dovedl Rudi zobrazit celou situaci vyobrazěného.

Reklama firmy Aled s M. Weissensteinovou. 1946.

A nejen naši státníci na stěnách těsného obchodu se dívali na zákaznictvo, nýbrž i skály Sinaje po obsazení dokumentovaly, že Weissenstein byl i milovníkem přírody, krajin a flóry a dovedl je reprodukovat s nemenším uměleckým nadáním.

Rudi sám byl velmi příjemný společník, pamatuji ho vždy v dobré náladě a měl tak pěknou vizáž, že státní mincovna si vzala jeho podobu za vzor onoho chemika na desetilirové bankovce, který si prohlíží chemickou zkumavku. Podařilo se mi sehnat vyobrazení té bankovky a její otisk pak řekne víc, než bych já mohl ještě sepsat.

HANUŠ WEIGL, HERZLIE

NÁVŠTĚVA PREZIDENTA STÁTU IZRAEL

Nedávno zvolený prezident Izraele a bývalý mnohonásobný ministr i premiér židovského státu Šimon Peres navštívil ve dnech 30.–31. března 2009 Českou republiku. Krátká státní návštěva, spojená se setkáními s členy dnes už neexistující vlády, slavnostní večerí na Pražském hradě a návštěvou Terezína, které se účastnil i český prezident

Šimon Peres v Terezíně. Foto Filip Singer, 2009.

Václav Klaus, potvrdila, že dobré vztahy obou států, obnovené hned po pádu totality, stále trvají. Ba dokonce, že představují, zejména v rámci Evropské unie, v jejíž oficiální optice se izraelská obrana proti terorismu občas interpretuje jako agrese, potěšitelný obrov porozumění a pochopení.

Izraelský prezident pronesl v Terezíně projev, ze kterého citujeme:

Lidé mohou být zavražděni, ne však zabiti v našich srdcích. Tato pasivní půda je nasáknuta jejich přítomností, jejich duše těž utkvívají mezi tichými zdmi a třepotají se ve větru. Nad hlavou pravděpodobně vidí týž kus jasného nebe, okolo sebe tutěž lhostejnou krajinu i přírodní krásy beroucí dech. Díky Bohu, že dnešní krajina, v níž žijeme, je jiná. Je to krajina české lidskosti, soucitu i svých vlastních krutých vzpomínek. Je to krajina, která je kultivovaná a osvícená, svébytná v duchu svobodné země, přítele židovského národa. [...]

Informace o vyhlazovací mašinérii začaly prosakovat na povrch až na vrcholu války, zatímco nacisté světu prezentovali terezínskou maškarádu s cílem popřít a zastřít svá zvěrstva. Vrahy, zaměstnané prováděním nejstrašnější genocidy v historii lidstva, však nemohla omluvit „přechodná nepřítelnost“ v naději, že Evropa tuto iluzi přijme a umožní jim přepsat dějiny, jak se jim zlíbí.

Jak tu stojím v Terezíně, rád bych ještě jednou zopakoval, že pro zvěrstva holocaustu neexistuje rozhršení. Ani usmíření. Ani zapomenutí. Ani promlčecí doba. Na smrt lze zapomenout, ale vražda je neza-

pomenutelná. Jestliže taková obudná krutost vzešla ze srdce národa známého svou kulturou a pokrokem, měla by sloužit jako jasný varovný signál pro to, kudy by se mělo lidské chování ubírat. Stát Izrael představuje nevyhnutelný závěr holocaustu. Dnes jsme díky Bohu schopni se postavit vrahům a nenechat se jimi zastrašit.

Antisemitismus ale i nadále přetrvává, a to dokonce i na místech, kde již Židé vůbec nežijí.

Najdou se lidé, kteří holocaust popírají. Taci by bezpochyby popírali i útek z Egypta. Český národ se ovšem rovněž jako židovský národ vydal na dlouhou lidskou cestu proti diskriminaci, područí, útlaku a rasismu. Tato cesta není zadarmo, ale povede nás k životu založenému na hodnotách, kde není temné noci.

Ušlechtilý český národ, jeho prezident a vláda uchovávají památku Terezína a poučení z holocaustu v tomto památníku i v povědomí mladé generace. Za to vám izraelský národ děkuje a hluboce si vás váží.

MICHELLE OBAMOVÁ VE STARONOVÉ SYNAGOZE

Barack Obama je už čtvrtým americkým prezidentem, který po roce 1990 navštívil Českou republiku. Hned v roce 1990 přijel do Prahy George Bush, který vystoupil spolu s Václavem Havlem na Václavském náměstí před více než stotisícovým shromážděním. Bill Clinton v roce 1994 mimo oficiální program zašel s Václavem Havlem a Bohumilem Hrabalem na pivo k Tygrovi, zahrál si na saxofon v Redutě a navštívil také Starý židovský hřbitov. Setkal se tam s představiteli židovské komunity v ČR, pak se dlouho procházel mezi starobylými náhrobky. George Bush junior navštívil Českou republiku dvakrát (v roce 2002 a 2007), ale na prohlídku světoznámých pražských židovských památek se v hektickém programu čas nenašel.

Nedávny krátký pobyt současného nejvyššího představitele USA Baracka Obamy v Praze (4.–5. dubna) mají ještě všichni

v živé paměti. Vrcholnou událostí návštěvy amerického prezidenta (který se mimo protokol stejně jako jeho předchůdci setkal s Václavem Havlem) byl nedělní projev na přeplněném Hradčanském náměstí. Ani jemu se do jednodenního pobytu nevešly prohlídky pražských pamětihodností. Zato jeho žena Michelle si do svého programu návštěvy židovských památek prosadila.

Téměř dvouhodinovou prohlídku zahájila první dáma USA v neděli v poledne v Pinkasově synagoze. Při pohledu na 80 000 jmen obětí šoa na zdech synagogy i při prohlídce kreseb terezínských dětí byla viditelně dojata. V doprovodu ředitele Židovského muzea prošla Starým židovským hřbitovem a u hrobu rabiho Lōwa položila na jeho kámen svůj kvít – lístek papíru s osobní prosbou, tak, jak to dělají už po staletí zbožní Židé. Ve Staronové synagoze přivítali vzácnou návštěvu představitel FŽO a pražské obce v čele s vrchním rabinem Karolem Sidonem. Nejstarší evropskou synagogu si Michelle Obamová prohlédla pozorně a velkým zájmem.

Asi každý, kdo se s Barackem Obamou nebo s jeho ženou osobně setkal, má z takového setkání intenzivní pocit, který lze vyjádřit volebním heslem nového amerického prezidenta: „Změna“. Oba jsou skutečně jejím doslovným ztělesněním. Něco se skutečně děje a změnu, nebo alespoň

M. Obamová s rabi Sidonem. Foto D. Cabanová.

její možnost, je možné přímo fyzicky cítit. Jak jinak pochopit skutečnost, že spisovatel pronásledovaný a vyhnaný komunisty z vlastní země je v této zemi vrchním rabinem a vítá v synagoze první dámu USA, která by vzhledem k barvě své pleti před padesáti lety v téže Americe nesměla ani nastoupit předními dveřmi do autobusu? A to vůbec není řeč o jejím manželovi. **jd**

PÁTRÁNÍ PO ZMIZELÉM

Příběh Avrahama B. Jehošua z dob „naivních a mladých“

„Všechny šťastné rodiny jsou si podobny, každá nešťastná rodina je nešťastna po svém.“ Tato úvodní věta románu *Anna Karenina* by se dobře hodila jako motto prvního románu izraelského prozaika A. B. Jehošua *Milenec*. Jaké je Jehošuoovo „po svém“? A jak důležité je, že se příběh rozpadajícího se vztahu odehrává právě v Izraeli? Určitě zásadně. Nelad a neschopnost komunikace v jedné rodině jsou totiž velmi důmyslným způsobem rozvedeny a propojeny se složitou situací ve společnosti, jako by celým textem procházel systém zrcadel, která odrážejí svět jednotlivých protagonistů a konfrontují je navzájem. Totéž napětí a reflexi autor vytváří mezi společenskými skupinami, především mezi světem židovským a arabským, ale také sekulárním a náboženským, světem civilistů a vojáků, rodičů a dětí. Struktura románu je velmi komplikovaná, nicméně čtenář jej vnímá jako přirozený proud textu – v tomto ohledu se *Milenec* opravdu podobá prózám amerického spisovatele Williama Faulknera, kterého Jehošua obdivuje a k němuž bývá přirovnáván.

Děj knihy není složitý. Má šest hlavních postav: Adam a Asja se postupem manželství navzájem odcizili, přispěla k tomu i rodinná tragédie. Žijí v Haifě, Adam vlastní autodílnu, Asja vyučuje na střední škole; vychovávají dospívající dceru Dafí. Do Adamovy dílny nastoupí na práci arabský chlapec Naím, zhruba ve stejném věku jako Dafí, do níž se zamiluje. Adam se seznámí s Gabrielem, mladíkem, který strávil v Izraeli dětství, vychovávala ho tu babička Veduča. Pak odjel na dlouhá léta do Paříže a do rodné země se vrací na čas jen kvůli tomu, že Veduča je na smrt nemocná. Z Asji a Gabriela se stanou milenci. Pak vypukne jomkipurová válka, Gabriel v ní záhadně zmizí a Adam věnuje veškerý volný čas pátrání po zmizelém. Tím vlastně kniha začíná: „No, a my jsme v té poslední válce ztratili milence.“

Prostřednictvím těchto postav, jejich jednání, myšlenek, vzpomínek, snů a noč-

ních můr se před námi otevírá Izrael roku 1973. Izrael z dob, které autor označil jako „naivní a mladé“.

JINÉ SVĚTY

Adamova autodílna představuje v knize mikrosvět, v němž je dobře vyobrazen židovsko-arabský napjatý vztah: židovští a arabští dělníci pracují bok po boku, ale nedokážou se sblížit. Autor střídavě nazírá události pohledem Adama a jeho zaměstnance Naíma. Vyostřeně je to vidět ve scéně

po teroristickém útoku na univerzitu, jež provedl Naímův bratr. Z pohledu Adama: „A když se o polední pauze posadí stranou a jedí své pity, tu a tam už se ozve smích, my máme nervy napnuté k prasknutí, a oni se baví o všedních věcech, nemají s tím nic společného. A zatímco v rádiu třaskají výstřely ze zásahu speciálních jednotek, přicházejí se ptát na praktické záležitosti. (...) Žijí v jiném světě, ani se nezeptají, jak to tam dopadlo. Ale jakmile jim končí práce, sbalí nářadí a převléknou se, čekají na sebe, což je u nich neobvyklé. Teprve když jsou všichni pohromadě, houfně opustí brány servisu a jdou na zastávku autobusu.“

A úryvek téhož výjevu pohledem Naíma: „Sklízíme nářadí do beden, převlékáme se. Najednou pozdvižení. Hlasatel v rádiu vzrušeně křičí, jako by komentoval fotbalový zápas. Dovnitř vpadlo komando. Z rádia je slyšet rachot střelby, jako zaseknutá sbíječka. Není rozumět slova. Zabíjejí ho. Právě teď, v tenhle okamžik mi zabíjejí bratra. Jeho oči naposled vidí světlo. Sbohem. Šílenec. Ďas, aby ho vzal. Co nám to udělal? Taková hanba. Ztracená čest. Můj ubohý bratr. Na Židech je znát úleva, ačkoliv i na jejich straně jsou oběti na životech. Najednou nám neodpovídají, vzpomněli si, že se na nás mají zlobit. A my jdeme na zastávku trochu víc semknutí než obvykle, na ulici se to hemží policisty, aby nás chránili, kdyby se na nás někdo vrhl. Ale lidé se nám vyhýbají, dívají se stranou.“

RABÍNOVO AUTO

Jehošua předvádí vztahy i konflikty také v komické, tragikomické či groteskní rovině, a uniká tak jakémukoli schématu, které by se do jeho postav snad mohlo vloučit. Je to například Naím recitující Bialikovy verše či Gabriel, jenž se dostane mezi ultraortodoxní Židy. Ti ho zpočátku odmítají. Pak ho přivedou ke starému rabínovi, který pro něj projeví pochopení – ovšem nikoli jako pro hříšníka, jenž se vrací k víře, ale proto, že ho zaujalo auto, které mu Gabriel přináší „darem jako nevěsta věno“. Těžko zapomenout na zupáckého majora izraelské armády, jehož heslem je „Rozdrtíme je“ a který Gabrielovi nemůže odpustit jeho nedostatek vlastenectví (fakt, že žil léta mimo Izrael) a bojového zápalu.

Major a jeho spor s Gabrielem a Gabrielův postoj vůbec ovšem také ztělesňuje to, co se právě po jomkipurové válce v izraelské společnosti projevovalo. Poprvé se vnitřně rozdělila a někteří, unaveni vleklými spory s Araby, začali pochybovat o tom, zda vůbec stojí za to se s Izraelem ztotožňovat. A. B. Jehošua, sám důsledný sionista, jenž se pokládá za „totálního Žida“ a tvrdí, že skutečně židovskou identitu může člověk prožít jen v Izraeli, tento postoj v románu nijak nedémonizuje.

ABY TO NEBYL PAMFLET

Když A. B. Jehošua (nar. 1936) navštívil nedávno Prahu, aby uvedl svou knihu čtenářům, zmínil se mj. o postavě Naíma a mluvil o tom, že si ji oblíbili i arabští čtenáři, neboť se s chlapcem ztotožňovali.

Na románu *Milenec* je pozoruhodná jeho naprostá neschematičnost, psychologická propracovanost a jedinečnost postav. Jak řekl autor v rozhovoru pro *Rch* (7/2007): „Když píšu postavy Arabů, musím je pojmout v jejich komplexnosti, nemůžu je idealizovat nebo na ně ukázat a říct: podívejte se na ty chudáky, jak trpí. Musí se tam dostat i jejich problémy, jejich lži, celá složitost jejich existence. To je velmi důležité – aby to, co píšete, nebyl pamflet.“

Milenec opravdu není pamflet. Je to mnohavrstevný, poetický, důmyslně konstruovaný román o lidské samotě a o izraelské společnosti, jejích vnitřních i vnějších konfliktech. A díky překladu, který dokázal vystihnout nejrůznější polohy protagonistů i řeč krajiny, kamení, ostrého světla a stínů, jej český čtenář může opravdu vychutnat. **am**

(Avraham B. Jehošua: *Milenec*. Z hebrejštiny přeložila Magdalena Křížová. Vyšlo nakl. Pistorius & Olšanská v Příbrami roku 2008. 350 stran, dop. cena 349 Kč.)

BIRKAT HA-CHAMA ...a další události

/Vybráno z českého tisku/

Pod titulkem „Husserl má výročí, slavit se ale nebude“ oznámil Prostějovský deník (28. 3.) překvapující zprávu, že město nebude nijak připomínat 150. výročí narození svého nejslavnějšího rodáka, filosofa Edmunda Husserla. „Očekáváme, že vzejde iniciativa ze strany Muzea Prostějovska,“ sdělila novinám mluvčí radnice týden před výročí. Muzeum podle svého ředitele bude o Husserlovi, „ale nejen o něm“, pořádat přednášky „ale až na podzim“. To prý mají lidi větší zájem. ■ Petrohradská policejní právnická univerzita vydala pro své studenty, budoucí policisty, učebnici plnou antisemitických klišé, ale také novinek v oboru. Tak např. podle učebnice „sionisté fyzicky odstranili Stalina“ a Michail Gorbačov byl sionistickým agentem jménem Garber, který Sovětský svaz zničil záměrně „ve jménu boha Mojžíše“. Informaci o učebnici, která dostala státní imprimatur, přinesly IDnes (30. 3.) podle ruského deníku Vremja Novostej. ■ Média (např. Neviditelný pes, 22. 4., pod titulkem „Durban II“) rozsáhle informovala o nepodařené ženevské konferenci OSN proti rasismu. ■ Před rokem se u nás dva mladí muži postavili hajlujícím nacistům. Ti na ně zaútočili a jeden z mužů, otec malého dítěte, je dodnes ochrnutý na půlku těla. Útočníci byli dopadeni a odsouzeni, napadení obdrželi Cenu Františka Kriegla, již uděluje Nadace Charty 77 za občanskou statečnost, projevenou bez ohledu na osobní prospěch a možná rizika. (Hospodářské noviny, 10. 4.) ■ Pavel Zach, starosta Čejetic, kde se narodil ochrnutý muž, by jim ale cenu nedal. Týdeníku Respekt (20. 4.) řekl: „Slušnej chlap od rodiny nemá být ve dvě ráno venku. Vůbec tam neměl co dělat, natož se do něčeho míchat. Povídat si v noci se skiny je stejně chytré jako vyřvávat ve slovenské hospodě, že Jánošík byl Maďar.“ Podobné názory vyvolávají obavu, jestli by se našel dostatek lidí, kteří by pomohli druhým v případě ohrožení, obává se komentátor Respektu. ■ V den, kdy svět slavil Jom ha-šoa, vystavila galerie NoD v pražském klubu Roxy snímky z filmů *Pianista* a *Schindlerův seznam*, které polský „provokativní umělec“ Peter Fuss obměnil: SS měli na rukávech namísto

hákových křížů Davidovu hvězdu. Fuss prý chtěl říci toto: „Jak mohou lidé, kteří pamatují zdi ghetta, v němž byli Židé kdysi zavřeni, dnes umožnit a akceptovat fakt, že jsou Palestinci obklopeni zdi?“ Proti výstavě protestovala Židovská obec v Praze, mimochodem majitel Roxy, a několik návštěvníků fotografie demontovalo. Lidové noviny a Mladá fronta Dnes se (25. 4.) pohoršovaly nad cenzurou. „To budou o umění rozhodovat ... majitelé nemovitostí?“ zlobil se redaktor Chuchma. „Takže má Praha zase méně o jedno místo, kde lze vystavit diskutabilní díla.“ ■ „Neonacisté vytvořili v naší zemi klima strachu. Pokus o upálení romské rodiny je vyvrcholením celého řetězu násilností.“ Tak začíná svůj referát o růstu extrémní pravice u nás týdeník Reflex (23. 4.). ■ Pardubický deník (17. 4.) referoval o tom, že krajský soud ponechal na svobodě (policisté udělali chybu) dva muže z Havlíčkobrodská, kteří v internetovém časopise psali nenávisťně proti Židům a vyzývali k jejich likvidaci. ■ Česko-budějovický deník (16. 4.) pochválil veršovaný divadelní apokryf třeboňského autora Jana Schneidera *Ester nebo Hadasa*. ■ Benešovský deník (20. 4.) referoval o projektu, který má dopodrobna zaznamenat

Kresby Antonín Sládek.

sakrální památky na Voticku. ■ O relativně dobré situaci Židů za války v Albánii vedl rozhovor Radiožurnál (21. 4.). ■ Po 28 letech pronášeli Židé 8. 4. modlitbu *birkat ha-chama*, určenou pro okamžik, kdy se Slunce navrací do stejné konstelace hvězd, v jakém bylo při stvoření světa. Podle tradice se tak děje každých osmadvacet let. Letos tato událost navíc připadla na předvečer Pesachu (za celou tisíciletou historii se to

stalo jen dvanákrát) a také první svátek Purim padl na tento den. Podle některých mystiků i letošní nebeská konstelace přinese Izraeli vysvobození a obrození. Referoval o tom zasvěceně Neviditelný pes (16. 4.). ■ Právo (9. 4.) pochvalně recenzovalo nastudování dramaturgie prózy Josepha Rotha *Job* v ostravském Divadle Petra Bezruče. ■ Média (např. Chomutovský deník, 31. 3.) věnovala pozornost návštěvě prezidenta Izraele v Praze a Terezíně. ■ Revue 50+ (1. 4.) přinesla velký portrét slavné filmové herečky Simone Signoretové; dozvíme se mj., že si za války vzala jméno po matce; po otci, židovském advokátovi z Polska, se původně jmenovala Kaminkeřová. ■ Podle MfD (27. 4.) bývalý ministr M. Kocáb navrhl zřídit protixtremistickou komisi, v níž by zasedly „největší mozky z různých oborů. Např. r. K. Sidon nebo V. Havel.“ ■ Neviditelný pes (2. 4.) publikoval polemiku s celostránkovým článkem profesora Karlovy univerzity P. Barši s příznačným názvem: „Přimět Izrael k rozumu“ (LN, 28. 3.). „Barša neustále zdůrazňuje, že Izrael je okupant,“ píše se mj. v polemice. „Stejným právem bychom mohli nazvat okupanty Čechy a Poláky, kteří obsadili území dříve osídlená Němci.“ ■ Pod titulkem „Učme se od kocoura“ přinesly Literární noviny (30. 3.) recenzi druhého dílu populárního komiksového románu *Anna Sfara Rabínův kocour*. ■ Hodinu debatovali s historikem Michalem Franklem redaktori Radiožurnálu (21. 4.) o antisemitismu. Týž den stejná stanice zaznamenala, že se v Terezíně četla jména stovky Židů, kteří v zahynuli v tamním ghettu. ■ Britské listy (21. 4.) zveřejnily výrok dnes už bývalého ministra vnitra I. Langerera, který ve „vysílání Studia 6 pasoval nácky na přirozenou hygienickou policii. Dokud prý u nás budou nepřizpůsobivé skupiny občanů, kteří nepracují, neposílají děti do škol atd., do té doby budeme mít také je potírající extremistické skupiny“. Takže, doplňuje autor článku: „Byli to vlastně Židé, kdo vyvolal v život Hitlera; stalinistické koncentráky vznikly přirozenou a logickou reakcí na existenci kulaků...“ ■ Pod titulkem „Jaký je nový premiér“ sestavila MfD (23.4.) profil statistika Jana Fischera, který se uvolil vést „úřednickou“ vládu: „Muž s komunistickou minulostí, který je židovského původu, má rád Izrael, matematiku a dobré knihy. Snaží se o nesplnitelné: zůstat nezávislý a mít podporu politiků.“ (tp)

IZRAEL: Parta silných mužů

Izrael má už měsíc novou vládu, ale ještě snad žádný z jeho kabinetů nevyvolával tak rozporné reakce. Benjamin „Bibi“ Netanjahu poskládal většinu ve stylu „jak pejsek s kočičkou vařili dort“, tudíž se v jedné koalici sešli ekonomičtí liberálové (Likud), „Rusové“ (Israel Bejtejnu), labouristé, Sefardé (Šas) i Aškenázové (Jednotný judaismus Tóry). Ale místo úvah, jak se shodnou úsporní ekonomové s těmi, co považují stát za dojnou krávu pro své voliče, vše převálcoval tandem Netanjahu – Lieberman coby hromosvod hněvu pokrokového světa. Ani v Izraeli nepanuje z této vlády nadšení, ale hodnotící soudy se různí, jak dokládají články v deníku *The Jerusalem Post*.

DOCELA SLUŠNÝ TÝM

„Netanjahu upletl složitou síť stran a osobností. Výsledkem je kabinet, který má více ministrů, než je v Jeruzalémě rabínů,“ píše politolog Barry Rubin. Není to velká nadřazenost – pro 30 ministrů vláda objednala zvláštní jednací stůl. Rubin ovšem zdůrazňuje, že téměř polovina ministrů má co do činění s národní bezpečností a zahraniční politikou.

Ministr zahraničí Avigdor Lieberman je ovšem prezentován jako recept na průšvih. Hlavní problém podle Rubina nespočívá v jeho názorech (viz Rch 03/09), ale v tom, jak ho vnímají západní média: Lieberman coby „extremista, jestřáb, rasista, válečný štváček a ultranacionalista“ zároveň vytěšňuje z této pozice svého šéfa, snímá z něj část břemene a jednou snad bude svět pokládat Bibiho za centristu.

Druhý Liebermanův problém se týká jeho vládní nezkušenosti a nediplomatického chování. Tady bude jeho špatná angličtina výhodou, neboť tlumočníci mohou jeho výrazivo mírnit. Jenže sám Lieberman miluje kontroverznost, což není dobrý vklad pro šéfování diplomacii.

Jak si s tím Netanjahu poradí? Především tak, že bude sám sobě ministrem zahraničí, neboť zvládá vyjadřování i svůj šarm. A Liebermanovým náměstkem je Dani Ajalon, bývalý velvyslanec ve Washingtonu. Právě on má zasahovat ve chvílích kritických pro izraelskou bezpečnost a reputaci. Máme-li tedy věřit Rubinovi, „Rusa“ Liebermana budou v diplomacii kryt „Američané“ Netanjahu a Ajalon.

Ministerstvo obrany si podrží Ehud Barak, ale v silových resortech (typu „strategické záležitosti“ či „národní infrastruktura“) bude dalších šest mužů. Rubin to interpre-

tuje tak, že Bibi si pořídil jakýsi generální štáb talentovaných lidí pro různé poradenské či plnění speciálních úkolů.

Úhrnem vidí Rubin v Bibiho vládě docela slušný, zkušený a zdatný tým pro bezpečnost a zahraniční politiku. Jen Lieberman tam tika jako časovaná bomba. Navíc – opět jen s jednou výjimkou Uziho Landaua – nejde o žádné stoupence tvrdé linie. Podpoří tento tým vznik palestinského státu? Určitě ano. Jenom se chce pro začátek ujistit, že tento tým Palestinci přijmou, což není zdaleka jasné.

KAM VEDE SLOVNÍ TABU

Právě o tom píše v článku „Netanjahu a řešení v podobě dvou států“ Isi Leibler. Čemu bude nová vláda čelit ve světě? Mezinárodní společenství ji považuje za horší, než jsou „lotrovské státy“ typu Íránu, Severní Koreje a Súdánu. I Barack Obama chce sloganem „vznik palestinského státu“ tlačit Izrael k ústupkům. S tím ovšem kontrastoval úvodní projev ministra zahraničí. Lieberman suše a jasně zdůraznil, že Izrael ke vzniku palestinského státu smluvně zavázán není. Co s tím rozpor?

Liebermanovi bych řízení diplomacie neschválil, píše otevřeně Leibler, ale jeho řeč působila osvěživě. Poprvé za dlouhá léta vyslovil nějaký izraelský lídr pravdu, místo aby tradičně přežvykal iluzi „míru za našich časů“. Řekl, že nekonečné vyjednávání o míru nedosáhlo ničeho a že nejlepší zárukou míru je, zůstane-li země silná. Po pravdě konstatoval, že předchozí usmiřovací kroky jen prohloubily neblahou spirá-

lu mezinárodní pozice Izraele a ještě posílily palestinské štvání vůči židovskému státu. Ve světle tak jasných slov šéfa diplomacie se ale autor článku diví, že se Lieberman a Netanjahu tak zpěčují použit samotnou frázi „řešení v podobě dvou států“.

Podle Leiblera tím de facto jen dodávají municí americké levici, která tlačí na Obamu, aby vůči Izraeli zaujal negativní přístup evropského ražení. Pokud se udělá z onoho slovního spojení tabu, ničeho pozitivního se tím nedosáhne. Negativní tlaky naopak čekají téměř ve frontě. Západ by mohl akceptovat palestinský stát zahrnující i „Hamásstán“. Barack Obama hodlá vyjednávat s Íránem. A pak je tu zatím jen odložený saúdskoarabský mírový plán, který požaduje návrat palestinských uprchlíků na území židovského státu a upírá mu požadavek na hájitelné hranice. Tohle vše by bylo v hazardní hře, pokud by Izrael nemohl počítat s americkým vetem v Radě bezpečnosti OSN.

LIEBERMAN SPOJENCEM ARABŮ

Douglas Bloomfield v článku „Může být Lieberman největším přítelem Arabů na světě?“ ilustruje velký posun i v názorech mezi americkými Židy. Lieberman, jehož úvodní projev vyvolal největší krizi v americko-izraelských vztazích za dvacet let, je mezi americkými Židy méně oblíbený než Obama v poměru 2:3. Se svou reputací rasisty je prý největší posilou arabské lobby v Americe od smrti Jásira Arafáta. O něco jasněji bude v květnu: Bibi zamíří do Washingtonu za židovskými lídry i osobně za Barackem Obamou.

ZBYNĚK PETRÁČEK

Benjamin Netanjahu kráčí Jeruzalémem. Foto Karel Cudlín 2009.

Kalendárium

Před několika týdny byl odhalen pod Strahovským klášterem, na jednom z nejkrásnějších míst Prahy, pomník Nicholasi Wintonovi. Malý kamenný blok s nápisem „Pramen sira Nicholase Wintona, zachránce 669 dětí“ je usazen v Sadu zachránců dětí před holocaustem, který letos založil Magistrát hl. Města Prahy ve spolupráci s organizací Ukryvané děti (Hidden Child) a Federací židovských obcí v ČR. Sad zaplnily převážně jabloně odrůd Matčino či Otcovo, také nápis v pískovci má svůj význam symbolický, ale i zcela reálný: zpod pomníku vytéká (dosud zaslepený) pramen vody. A to vše: sad, pomník zachránců životů i pramen živé vody je načasováno k datu **19. května 2009**. Toho dne před **100 lety** se v Londýně Nicholas Winton narodil.

Jeho rodiče patřili k vrstvě německých Židů, většinou finančníků, kteří přicházeli do Anglie z Německa v 19. století. Až do roku 1938 se jmenovali Wertheimovi, k židovství ale měli vztah značně ambivalentní (své děti nechali dokonce pokřtít), navzdory tomu se jejich syn nemohl za svůj čin – záchranu několika set především židovských dětí z Československa v roce 1939 – stát „Spravedlivým mezi národy“, protože toto ocenění Izrael lidem židovského původu neuděluje. Už dvacet let se mu ovšem dostává hojnosti poct, i velkých: Královna ho povýšila do šlechtického stavu, v Praze dostal Řád TGM, ocenila ho americká Sněmovna reprezentantů, jmenuje se po něm planetka atd. V Čechách také z iniciativy studentů vznikla podpisová akce s výzvou, aby mu byla udělena Nobelova cena míru (do 27. 4. ji podepsalo téměř

72 000 lidí). Všechny ty pocty a rozruch kolem sebe sir Nicholas přijímá evidentně s rozpaky, údivem, ironií a trochu i rozmrzele, občas ho ale přece jen zradí dojetí, jako tehdy, když mu předloni (skoro po hollywoodsku) v setmělém obřím sále pražského Kongresového centra studenti mávali rozsvícenými mobily...

Není těžké vysvětlit, čím tento stoletý muž přitahuje tolik mladých lidí u nás. Solídní úředník a přítom letec (za války v RAF), makléř a sportovec (jako šermíř byl ve výběru pro olympijské hry). Musí být skvělý organizátor, musí mít charisma a sílu prosadit svou vůli. Zachrání stovky malých dětí a padesát let to skrývá – kdyby jeho žena v r. 1988 nenašla na půdě krabici s dokumenty, nikdo by nic nevěděl. Nejlepší kladný hrdina: tak staromódně skromný a neasertivní a přitom tak módně cool. Navíc je to „náš“ hrdina, zachraňoval děti odsud, jeho vlaky vyjízděly z Wilsonova nádraží...

Tím nejzajímavějším pro mladé lidi je ale možná ještě něco jiného. Winton není válečný hrdina, jako byla polská jeptiška Irena Sendlerová, nebo švédský diplomat Raoul Wallenberg, kteří zachránili stovky dětí za války s nasazením života. Toho by se odvážil skutečně málokdo. Winton se nemusel bát, že ho nacisti zabijí. Jen se prostě namísto na lyžovačku do Švýcarska vydal zachraňovat lidské životy do malé a ohrožené země. „Jen jsem viděl, k čemu se schyluje, a udělal, co jsem mohl, abych pomohl,“ řekl nedávno o své misi. Vypadá to hodně jednoduše: chce to jen „věnovat tomu čas a energii“, jak říká sir Nicholas Winton. Přitažlivé na tom je, že to, co on tehdy, by mohl udělat skoro každý a kdykoliv. (tp)

Sad zachránců pod Vyhlídkovou cestou na Petříně. Foto Jiří Daniček.

FREUDOVO MUZEUM V LONDÝNĚ

(dokončení ze str. 12)

vídeňských starožitníků, mnoho předmětů si však přivezl sám z četných cest do Itálie, další mu dávali jako dárky přátelé, kolegové a pacienti. V roce 1939 sbírka obsahovala kolem 2000 předmětů, nejpočetnější byl soubor artefaktů ze starověkého Předního východu, Egypta, Řecka, Říma a Číny. Freud nakupoval velmi uváženě a naštěstí měl dobré přátele odborníky: jeho spolužák Emanuel Löwy byl v letech 1889–1915 profesorem archeologie v Římě, historik umění Ernst Kris byl expertem na renesanční zlato, kameje a ryté gemy a kurátorem ve vídeňském Kunsthistorickém muzeu, v přátelských vztazích byl Freud i s ředitelem egyptské a orientální sbírky Kunsthistorického muzea Hansem Demelem nebo ředitelem řeckých a římských starožitností Juliem Bankem tamtéž.

VZNIK MUZEA

Po Freudově smrti jeho žena Martha do konce svého života (zemřela 1962) na zařízení studovny, ordinace a celého domu nic neměnila. Také Anna, nejmladší z šesti Freudových dětí, která jediná se vydala v otcových šlépějích, udržovala vše tak, jak bývalo za jeho života. Žila a aplikovala psychoanalýzu v otcově domě déle než 40 let a ve svém oboru dosáhla významného uznání jako zakladatelka dětské psychoanalýzy. Dva roky před smrtí (1982) odkázala pozemek a dům *20 Maresfield Gardens* anglické nadaci s podmínkou, že zde bude zřízeno muzeum věnované životu a dílu jejího otce. Muzeum, které bylo otevřeno už za čtyři roky, připomíná život a dílo učenice a jeho dcery také vydáváním publikací, vzdělávacími programy a výstavami. Pečuje o zachování autentického prostředí a slouží jako mezinárodní centrum freudovských studií pro odborníky i širší veřejnost.

Průvodce nabízí prohlídku jednotlivých místností a jejich původního zařízení, stálé expozice i krátkodobé putovní výstavy jako *Freud v exilu*, *Vídeňská kultura*, *Freud v Anglii*, *Život a dílo Anny Freudové*, *Archeologie a psychoanalýza*. Muzeum udržuje úzké kontakty se současnými umělci, jejichž práce souvisí s Freudem či psychoanalýzou. Poklidné místo nad Londýnem, jakoby vzdálené všemu ruchu, v nás vzbuzuje silný zážitek setkání s autentickým prostředím pracovny a ordinace, které si po celý život tento pozoruhodný muž budoval a utvářel.

ARNO PAŘÍK

ŽIDOVSKÁ OBEC V PRAZE

(společenský sál, Maiselova 18)

Přednáška

■ Ve středu **20. května** v 18.00 zveme na diskusní večer s poslankyní Evropského parlamentu **Janou Hybáškovou** na téma *Současný evropský antisemitismus*. Moderuje Fero Bányai.

Diskusní večer je přístupný i pro nečleny obce, na základě registrace na adrese sekretariat@kehilaprag.cz.

Káva o čtvrté

■ Ve středu **13. května** v 15.00 mezi nás přijde sociobiolog, vysokoškolský pedagog, autor mnoha vědeckých prací a několika učebnic **Daniel Frynta**.

■ Ve čtvrtek **21. května** v 15.00 uvítáme biologa, antropologa a historika biologie, současně filosofa a spisovatele, autora originálních esejí **Stanislava Komárka**. Připravil a moderuje: Honza Neubauer.

Podvečer Yvonne Přenosilové

■ V úterý **26. května** v 15.00 hodin přijde na obec filmová a divadelní herečka, zpěvačka a moderátorka **Pavína Filipovská**.

DI GOLDENE PAVE

■ V pondělí **1. června** v 18.00 zveme na koncert *Di Goldene Pave*. Židovské písně o lásce, kráse a tajemnosti zazpívá **Lenka Lichtenbergová** z Kanady (zpěv, klavír a kytara) a **Christian Dawid** z Německa (klarinet). Jako host vystoupí **Jiří Krob** (Pražský komorní orchestr – bicí nástroje). Těšíme se na vaši návštěvu.

VZDĚLÁVACÍ A KULTURNÍ CENTRUM ŽM V PRAZE

(Maiselova 15, Praha 1, 3. patro)

Není-li uvedeno jinak, začínají programy v 18 hodin a vstup na ně je 20 Kč.

■ 6. 5.: *Základy judaismu v pojetí pražského Maharala*. Cyklus přednášek vrchního zemského a pražského rabína Karola Efraima Sidona věnovaný 400. výročí úmrtí rabiho Jehudy Leva ben Becalela.

■ 12. 5.: Prezentace knihy *Tschechische und slowakische Juden im Widerstand 1938–1945* (Čeští a slovenští Židé v odboji 1938–1945), vydané nakladatelstvím Metropol v Berlíně, spojená s besedou s autory – Jiřím Kostou, Jaroslavou Milotovou a Zlaticou Zudovou-Leškovou. Besedu moderuje Petr Brod.

■ 14. 5.: *O obnově některých synagog Židovské obce v Praze a Federace židovských obcí v ČR* (Rychnov, Ústěck, Jičín). Přednáška Arno Paříka z cyklu *Židovské památky v Čechách a na Moravě*.

■ 20. 5.: *Blízký východ včera a dnes*. Arabský poloostrov, Jemen: Židé v Jeme-

KULTURNÍ POŘADY

Franz Peter Kien: Adolf Aussenberg, akvarel (1941–1944).

nu – dávná i nedávná minulost. Cyklus přednášek Ing. Jana Neubauera.

■ 21. 5.: *Ester* (Kateřina Hajdovská-Tlustá a Alexandr Hajdovský): Poklad židovských písní. Program je provázen mluveným slovem seznamujícím posluchače s překladem textů. Vstupné 60 Kč.

■ 26. 5.: *Filmy smrti, naděje a života* – cyklus židovských příběhů 20. století ve filmu. Díl 8. *Poslední dny Sophie Schollové*. Drama, Německo, 2005, 117 min. Režie: Marc Rothemund. Úvodní slovo: Miroslava Ludvíková.

■ 28. 5.: *Židovští konvertité na islám ve středověku*. Přednáška PhDr. Daniela Bouška, PhD., z Ústavu Blízkého východu a Afriky FF UK, autora knihy *Židovská pouť a poutní místa na Blízkém východě v hebrejské cestopisné literatuře 12.–16. století*.

Nedělní program pro děti a jejich rodiče:

■ 10. 5. ve 14.00: *Arje jede na výlet do Izraele*. Společně s Arjem navštívíme Izrael, prohlédneme si některé významné památky, oslavíme se všemi Jom ha-Acmaut (Den nezávislosti Státu Izrael). Naučíme se izraelský tanec, hymnu a nakonec ochutnáme tradiční pokrm – falafel. Prohlídka: Jubilejní synagoga. Jednotné vstupné 50 Kč.

Výstavy v prostorách VKC:

■ *Židé v boji a odboji*. Rezistence československých Židů v letech druhé světové

války (do 29. května).

■ *Neztratit víru v člověka... Protektorát očima židovských dětí a Zmizelí sousedé/Pocta dětským obětem holocaustu* – stálá expozice kopií putovních výstav VKC.

(Výstavy jsou otevřeny pro veřejnost po–čt 10–16, pá 10–15.)

VZDĚLÁVACÍ A KULTURNÍ CENTRUM ŽM V BRNĚ

(tř. Kpt. Jaroše 3, 602 00 Brno)

■ 5. 5. v 16.00: *Cestou domova* – vernisáž výstavy obrazů akademického malíře Vlastimila Tomana (nar. 19. 2. 1930 v Třebíči). Vstup volný.

■ 12. 5. v 18.00: *Oběť* – divadelní hra mladého autora Ivana Jurečky se zabývá postavou jednoho z největších zločinců druhé světové války lékaře Josefa Mengeleho. Režie Pavel Štourač. Přeložený termín představení ze čtvrtka 12. 3. Vstupné 50 Kč.

■ 14. 5. v 17.00: *Historie třebíčského ghetta* – přednáška historika PhDr. Rudolfa Fišera, CSc. o vzniku a vývoji třebíčského židovského ghetta. Vstupné 20 Kč.

■ 17. 5. v 17.00: *Izraelská literatura a její překlady do češtiny* – přednáška hebraistky a překladatelky Mgr. Magdaleny Křížové spojená se čtením ukázek nastíní historický vývoj moderní izraelské literatury, její kořeny a směřování. Vstupné 20 Kč.

■ 19. 5. v 18.00: *Projevy antisemitismu po listopadu 1989* – přednáška PhDr. Lea Pavláta, ředitele Židovského muzea v Praze. Vstupné 20 Kč.

■ 21. 5. v 18.00: *Victor Young* – poslechový pořad z cyklu *Hudebníci z diaspor* s podtitulem Slavní židovští skladatelé Broadwaye a Hollywoodu uvádí MgA. Jan Beránek. Vstupné 20 Kč.

■ 24. 5. v 15.00: *Izraelský den*. V květnu si připomínáme výročí vzniku Státu Izrael, Den památky obětí izraelských válek a Den nezávislosti Izraele. Děti budou tedy plnit „izraelské bobříky“: vyrobí si izraelskou vlajku, naučí se společně izraelskou hymnu nebo píseň *Jeruzalém ze zlata*. Dílna pro rodiče s dětmi od 4 let. Vstupné 30 Kč.

FRANZ PETER KIEN

■ Od **půlky května do konce léta** je v Malé pevnosti v Terezíně instalována výstava k 90. narozeninám významného židovského výtvarníka a básníka Franze Petera Kienu (1919 Varnsdorf–1944 Osvětim) s názvem *Myslím, miluji a nenávidím v barvách, ve tvarech*, jež představuje jeho uměleckou tvorbu. Současně tu je prezentována Kienova monografie od Ele-

WIZO

■ Milé členky, naše květnová schůze se koná 20. května v 15.00 hodin v Maiselově 18 v restauraci Šalom, výbor v Jáchymově ulici dne 13. května v 15.00. hodin. Srdečně zveme. zv

SŽOV

■ Schůze Sdružení židovských odbojářů a vojáků se uskuteční dne 14. května v 10 hodin ve 3. patře Židovské radnice, Maiselova 18, Praha 1. pk

CHEVRA KADIŠA ZNOVU OŽILA!

■ Chevra Kadiša – Pohřební bratrstvo – opět zahájila svoji činnost.

Po dlouhé odmlce jsme se vrátili k našim historickým kořenům a nadále chceme plnit všechna poslání, která se k nám vážou. Jedná se samozřejmě hlavně o důstojnou přípravu zemřelých na jejich poslední cestu, tzv. taharu, péči o pozůstalé a také navštěvování nemocných a pomoc jejich blízkým.

Naše sídlo je v Praze 3, Izraelská 1. Kontakt: Eva Pezlová, 608 480 170.

PODĚKOVÁNÍ

■ Děkuji plzeňské židovské obci a jmenovitě paní **HANĚ HERZOVÉ**, která věnovala tolik času a energie, aby nám pomohla sehnat pravidelnou každodenní pečovatelskou službu k otci mé paní, který je postižen Alzheimerovou chorobou.

Onřej Strýblo, Praha

VÝZVA

■ Kdo znal Emila nebo Marii Waignerovy? Emil (nar. 3. 1. 1890) a Marie (nar. 20. 3. 1897) Waignerovi pocházeli původně z Českého Brodu. Ve 20. letech postavili vilu v Bubenči (Bubenečská 55/498). Po zatčení majitelů bydleli za války ve vile významní nacističtí funkcionáři a po válce byl dům posléze převeden do majetku Ústředního výboru komunistické strany.

Emil byl uvězněn 17. 12. 1941 kvůli nedovoleným majetkovým přesunům, převezen do Mauthausenu (nevíme kdy), kde zahynul 15. 2. 1942 (datum úmrtí se uvádí různě). Jeho poslední pražská adresa byla Jiráskova 19, Praha XIX. Emil Waigner byl ředitel banky pro obchod a průmysl.

Marie Waignerová-Rosenbaumová byla odvezena do Ravensbrücku 24. 2. 1941, později do Osvětimi, kde zemřela 14. 10. 1942. I její poslední pražská adresa byla na Jiráskově ulici.

Zajímá nás historie domu před válkou, za války a po ní až do dnešní doby a osud majitelů, Emila a Marie Waignerových.

Kontakt: brandner@zivapamet.cz

VÝZVY ZPRÁVY**INZERCE****KULTURNÍ PROGRAM NA HAGIBORU**

(Vinohradská 159, Praha 10)

■ 6. 5. v 14.30: *Egon Hostovský*, beseda s paní Olgou Hostovskou-Castiellovou (koncertní sál).

■ 14. 5. v 14.30: *Přítel člověka*, otevření II. části výstavy fotografií Jana Šimečka (denní centrum).

■ 20. 5. v 14.30: Vernisáž výstavy obrazů *Jany Pivoňkové* (koncertní sál).

■ 28. 5. v 15.30: *Lenka Lichtenbergová* – kanadská židovská zpěvačka českého původu (koncertní sál).

Výstavy: Grafika Karly Ryvolové; *Židovské Město pražské 1870–1914* (výstava fotografií); *Inspirace vírou* – výtvarné práce dětí Lauderovy školky v Praze; grafiky dětí z dílny manželů Elšíkových.

ZAPOMENUTÍ HRDINOVÉ

■ Od 4. do 29. 5. je v Národním archivu a Státním oblastním archivu v Praze (Archivní 4, Praha 4, www.nacr.cz) přístupná výstava o německých antifašistech v českých zemích s názvem *Zapomenutí hrdinové*. Vstup zdarma.

SYNAGOGA TURNOV

■ V neděli 17. května v 18.00 se koná koncert skupiny Rebelcantissimo *Hebrejské a sefardské písně*.

■ V sobotu 23. května v 17.00 se uskuteční přednáška *Bible židovskými očima*.

SEZNÁMENÍ

■ VŠ 45 slobodná, humanitně vzdelaná hlada vdovca, alebo osamelého človeka, ktorý verí v sílu duševnej harmonie vyznaňaním rovnakých hodnot.

Ráda by som stretla lekára, právnika, umeleckého kováča alebo vysokoškolského pedagoga, ktorý má rád svoju prácu. V súkromiu je rád so spriaznenou dušou. Ivrit nas spoj. Chaverim33@azet.sk.

INZERCE

■ Prodám byt 2+kk po kompletní rekonstrukci v ul. Elišky Krásnohorské, Josefov. Cena: 7,7 mil. CZK. Info na: 739 500 573 nebo grafitix@quick.cz.

MÉDIA NA POMOC PAMÁTKÁM

Ve čtvrtek 23. 4. uspořádal Výbor pro vzdělávání, vědu, kulturu, lidská práva a petice Senátu Parlamentu ČR slavnostní předávání cen novinářské soutěže *Média na pomoc památkám*. Soutěž vyhlašuje Syndikát novinářů ČR a občanské sdružení na záchranu památek Pro Bohemia.

Pořady a články, které byly přihlášeny do 12. ročníku této novinářské soutěže, přibližují osudy jak všeobecně známých, tak regionálních památek. Na všech oceněných se porota shodla jednomyslně. Vítěze vybírala ve čtyřech kategoriích z 286 prací. Cílem soutěže je zvýšit zájem veřejnosti o kulturní dědictví, zejména o architektonické památky a jejich záchranu.

V rozhlasové kategorii získali 1. cenu tvůrci desetidílného cyklu *Synagogy Čech, Moravy a Slezska*. Český rozhlas 3 – Vltava jej vysílá každoročně vždy od ledna na Den památky obětí holocaustu. Pořad připravila Vladimíra Lukařová ve spolupráci s PhDr. L. Pavlátem. red.

ELIJAHU RIPS V PRAZE

Z iniciativy Ústavu pro studium totalitních režimů přijel v dubnu do Prahy Eliyahu Rips. Jako student matematiky (21) se rozhodl následovat Jana Palacha: 13. 4. 1969 se v centru Rigy, poblíž památníku Svobody, polil benzinem a zapálil. Před sebou měl transparent odsuzující okupaci Československa. Od osudu, který potkal řadu převážně mladých lidí, kteří se na přelomu 60. a 70. let upálili na protest proti sovětské moci, jej zachránili kolemjdoucí. Trestu se však nevyhnul – byl zatčen a uvězněn. Po půl roce soud rozhodl o jeho nucené léčbě na psychiatrii, což byla oblíbená praxe, uplatňovaná v SSSR vůči disidentům. Na nátlak mezinárodní matematické komunity byl propuštěn a v roce 1972 směl vycestovat do Izraele, kde působil na Hebrejské univerzitě.

V Praze byl mj. hostem dvou besed: první se symbolicky odehrála na filosofické fakultě; Rips na půdě Palachovy alma mater hovořil také o tom, jakou roli sehrála zpráva o Palachovi v Lotyšsku a jak zapůsobila na něj. Druhé setkání ve Vzdělávacím a kulturním centru ŽM se rovněž dotklo Ripsova radikálního činu, ale řeč byla především o kulturních, náboženských a profesních peripetiích tohoto muže „mnoha identit“ (Lotyš, Žid, jehož mateřským jazykem byla jidiš, bývalý občan SSSR, matematik, Izraelec...). Obsáhlý rozhovor A. Hradilka s E. R. vyjde v novém čísle *Revue Ústavu pro studium totalitních režimů*. O návštěvě podrobněji viz <http://www.ustrcr.cz/cs/navsteva-lotyskeho-palacha-v-praze>. red.

ŽNO BRATISLAVA

V **máji** oslaví tito naši členovia: pani Lubica Adamcová – 60 rokov; pani Gertruda Bednárová – 93 rokov; pani Erika Fedorová – 85 rokov; pán Ladislav Freud – 60 rokov; pani Ing. Helena Galanová – 60 rokov; pán Tomáš Janovic – 72 rokov; pani Verona Javorová – 87 rokov; pani MUDr. Viera Kirilčuková – 77 rokov; pani Anna Knežová-Schönbrunnová – 86 rokov; pán Ing. Pavel Kučera – 71 rokov; pani Augusta Lippová – 75 rokov; pán Ing. Richard Pagáč – 78 rokov; pani Mgr. Eva Quastlerová – 77 rokov; pani Ružena Reitmannová – 95 rokov; pán Tomáš Seidmann – 82 rokov; pán Alexander Steiner – 82 rokov; pani MUDr. Maja Šteruská – 76 rokov; pani Lubica Tarnoci – 60 rokov; pani Eva Tenglerová – 90 rokov; pani MUDr. Hedviga Zajacová – 60 rokov, a pani Mária Žáková – 73 rokov. *Ad mea veesrim šana!*

Naše rady v **apríli** opustili: pani Ingeborg Kaufmannová a pán Ladislav Wister. *Zichrona livracha!*

ŽO BRNO

V **květnu** oslavujú narodeniny naši členové: pani Ilsa Brodaková, nar. 20.5. – 79 let; pan Michael Felix, nar. 14.5. – 43 let; pani Zuzana Neufeldová, nar. 4.5. – 42 let; pan Oldřich Redlich, nar. 4.5. – 58 let; pani Silvia Schullerová, nar. 6.5. – 59 let, a pan Pavel Winkler, nar. 23.5. – 63 let. *Ad mea veesrim šana!*

ŽO DĚČÍN

V **květnu** oslavují: pani PaedDr. Jarmila Šulcová, nar. 1.5. – 68 let; pani Silva Novotná, nar. 19.5. – 85 let; pan Jiří Šetelík, nar. 21.5. – 30 let, a Alexandra Postovit, nar. 30.5. – 38 let. *Ad mea veesrim šana!*

ŽO KARLOVY VARY

V **květnu** blahopřejeme panu Janu Tichému, nar. 8.5. – 60 let, a panu Petrovi Rubínovi, nar. 11.5. – 37 let. *Ad mea veesrim šana!*

ŽNO KOŠICE

V **máji** blahoželáme a prajeme hlavne pevné zdravie týmto jubilantom: pani Edita Singerová, nar. 3.5. – 96 rokov; pán Martin Bittermann, nar. 2.5. – 94 rokov; pani Etela Bazanová, nar. 18.5. – 93 rokov; pani Gabriela Urbanová, nar. 24.5. – 93 rokov; pani Magdaléna Schwarzová, nar. 26.5. – 92 rokov; pani Rozália Bittermannová, nar. 1.5. – 89 rokov; pani Ružena Adamcová, nar. 14.5. – 87 rokov; pani Pavla Steinerová, nar. 25.5. – 85 rokov; pán Imrich Skalina, nar. 3.5. – 85 rokov; pán MUDr. Arnošt Mersten, nar. 20.5. – 84 rokov; pani Viera Fígušová, nar. 2.5. –

**ZPRÁVY
Z OBCÍ**

82 rokov; pán Zoltán Breiner, nar. 22.5. – 77 rokov; pán Ing. Artúr Neumann, nar. 12.5. – 76 rokov, a pani Klára Marksteino-
vá, nar. 27.5. – 75 rokov. *Ad mea veesrim šana!*

ŽO LIBEREC

V **květnu** oslaví své narodeniny: pani Raja Majerová, nar. 14.5. – 56 let, a pani Ludmila Špačková, nar. 24.5. – 52 let. *Ad mea veesrim šana!*

Dne 7. 4. 2009 zemřel ve věku 90 let pan Karel Lederer. Všem pozůstalým vyslovujeme hlubokou soustrast. *Zichrona livracha!*

ŽO OLOMOUC

V měsíci **květnu** oslaví životní jubilea naši členové: pani Diana Deutschová, nar. 23.5. – 67 let; pan Lubomír Frommer, nar. 8.5. – 70 let; pan Vasil Sadocha, nar. 26.5. – 37 let, a pani Eva Votrubová, nar. 1.5. – 23 let. *Ad mea veesrim šana!*

ŽO OSTRAVA

V **květnu** slaví narodeniny tito naši členové: pan Martin Bernat, nar. 30.5 – 39 let; pani Luise Fischerová, nar. 9.5. – 83 let; pani Milada Hlubíková, nar. 24.5. – 65 let; pani Ivana Koštejnová, nar. 16.5. – 55 let; pani Jitka Losová, nar. 23.5. – 67 let; pan Erich Markovič, nar. 11.5. – 25 let, a pan MUDr. Leo Überall, nar. 30.5. – 48 let. *Ad mea veesrim šana!*

ŽO PLZEŇ

V měsíci **květnu** oslaví narodeniny tito naši členové: pani Eva Štixová, nar. 13.5. – 68 let, pani Eleonora Kočandrová, nar. 14.5. – 79 let, pani Alena Růžičková, nar. 18.5. – 61 let, a pan Ing. Richard Vogel, 29.5. – 83 let. Všem jubilantům přejeme hodně zdraví, štěstí a osobní spokojenosti. *Ad mea veesrim šana!*

ŽO PRAHA

V **květnu** oslavují narodeniny tito členové: pani Marianna Becková, nar. 17.5. – 89 let; pani Elena Borková, nar. 23.5. – 88 let;

paní Mája Dohnalová, nar. 5.5. – 81 let; pani Ella Fuchsová, nar. 2.5. – 96 let; pani Klára Gribanová, nar. 2.5. – 87 let; pani Louise Hermanová-Freundová, nar. 8.5. – 93 let; pani Eleonora Holešovská, nar. 11.5. – 86 let; pan Miroslav Horáček, nar. 20.5. – 87 let; pan Josef Hruška, nar. 27.5. – 80 let; pan Jiří Pavel Kafka, nar. 2.5. – 85 let; pani Hana Klusáková, nar. 10.5. – 83 let; pan Felix Kolmer, nar. 3.5. – 87 let; pani Eva Krušinová, nar. 24.5. – 88 let; pan Arnošt Lederer, nar. 14.5. – 85 let; pani Dagmar Lieblová, nar. 19.5. – 80 let; pani Helena Maršíková, nar. 10.5. – 83 let; pani Lilla Neuwirthová, nar. 12.5. – 85 let; pan Hanuš Orlický, nar. 10.5. – 83 let; pani Lydia Pásková, nar. 10.5. – 88 let; pani Hortenzia Pavlíková, nar. 10.5. – 75 let; pan Igor Petrák, nar. 29.5. – 80 let; pani Eva Pokorná, nar. 17.5. – 80 let; pani Hana Pustinová, nar. 13.5. – 89 let; pan Erich Reich, nar. 29.5. – 85 let; pani Ludmila Rutarová, nar. 31.5. – 89 let; pan Ctibor Rybár, nar. 25.5. – 89 let; pani Věruška Solarová, nar. 29.5. – 82 let; pani Hana Spurná, nar. 17.5. – 88 let; pani Věra Vrbová, nar. 15.5. – 86 let; pani Jana Wolfová, nar. 10.5. – 83 let, a pani Markéta Zádorová, nar. 7.5. – 86 let. *Ad mea veesrim šana!*

Úmrtí:

Dne 4. dubna zemřela ve věku 95 let pani Helena Fantlová. Pohřeb se konal dne 8. 4. na Novém židovském hřbitově v Praze 3.

Dne 15. dubna zemřel ve věku 64 let pan Andrej Ernyei. Se zesnulým jsme se rozloučili 19.4. na Novém židovském hřbitově v Praze 3. *Zichrona livracha!*

ŽNO RIMAVSKÁ SOBOTA

V mesiaci **máj** oslaví následovní členovia našej komunity: pani Júlia Weiszová, nar. 5.5. – 86 rokov; pán MUDr. Ladislav Ruffini, nar. 12.5. – 59 rokov; pani MVDr. Anna Tömösváryová, nar. 24.5. – 61 rokov a pán Egon Lenner, nar. 30.5. – 77 rokov. *Ad mea veesrim šana!*

ŽO TEPLICE

V **květnu** oslaví narodeniny tito naši členové: pani Judita Augustová, nar. 25.5. – 61 let; pani Kateřina Kafková, nar. 16.5. – 43 let; pani Bína Heřkovičová, nar. 28.5. – 85 let; pani Elfrieda Navrátilová, nar. 2.5. – 77 let, a slečna Marta Krásová, nar. 8.5. – 23 let. *Ad mea veesrim šana!*

ŽO ÚSTÍ NAD LABEM

Blahopřejeme našim členům, kteří v **květnu** oslaví své narodeniny: pan předseda obce Bedřich Heller a pan David Nebeský. Oba slaví kulaté jubileum a do dalších let jim všichni členové a přátelé obce přejí vše nejlepší a hodně zdraví.

KONFERENCE V ŽENEVĚ

Od 20. dubna se v Ženevě konala konference OSN proti rasismu. Pětidenní setkání navazovalo na konferenci z roku 2001 v jihoafrickém Durbanu, jež se změnila ve veřejné protiizraelské kolbiště. Z obavy, že se situace bude opakovat, že v Ženevě se delegáti (mezi nimi iránský prezident Ahmadínežád) nebudou zabývat světovými problémy s rasismem, ale jen útočit na Izrael, konferenci bojkotovali zástupci USA, Itálie, Nizozemska, Austrálie, Polsko, Německo a Izraele. Nemýlili se. Ahmadínežád v projevu, který pronesl 21. dubna, tedy v Den šoa, prohlásil, že Stát Izrael vznikl „pod záminkou utrpení Židů za druhé světové války“ a že v zemi panuje ten „nejkrutější a nejrepresivnější režim, který drží nadvládu nad Palestinou“. Na protest proti jeho slovům odešly ze sálu desítky diplomatů (včetně českých, kteří poté konferenci opustili). I když konference pokračovala a i když nakonec vydala usnesení, které potvrzuje dokument z roku 2001 a zdůrazňuje situaci Palestinců jako „obětí rasismu, rasové diskriminace, xenofobie a netolerance“, komentátoři přece jen určitý vývoj k lepšímu pozorují. Zatímco Durban byl pouze přehlídkou protiizraelské nenávisti, v Ženevě se zastánci Izraele ozvali: odchodem ze sálu, kritikou v médiích i přímo na konferenci.

ZACHRÁNĚNÍ POMÁHAJÍ

Italští Židé a ti, kdo přežili holocaust, pomáhají Italům, které postihlo dubnové zemetřesení. Do stanových táborů, které vyrostly kolem poničené L'Aquily, se vypravila skupina přeživších a jejich potomků i představitelé židovské obce. Chtěli takto splatit svůj dluh: zdejší vesničané jim totiž za války zachránili život. V horských městečkách Fossa a Casentino se od půli roku 1943 do příchodu Spojenců ukrývalo asi pět židovských rodin, celkem 30 lidí. Po válce ztratili Židé se svými zachránci kontakt a nyní se sem vypravili, aby je vyhledali a nabídli jim pomoc.

ARCHIV V KIBUCU

V izraelském muzeu v kibucu Bojovníků z ghetta (*Lochamej ha-getaot*) se domnívají, že ve své instituci objevili dokumenty, které pocházejí ze slavné Ringelblumovy sbírky. Historik E. Ringelblum a jeho spolupracovníci ve varšavském ghettu shromažďovali dokumenty o nacistické perzekuci Židů. Dvě části archivu byly objeveny v troskách ghetta v letech 1946 a 1950, třetí část pokládali odborníci za ztracenou. V dubnu však prohlásili badatelé z kibucu, že to, co do muzea přinesl na sklonku 80. let Adolf Berman, jeden z bojovníků ghetta,

ZPRÁVY ZE SVĚTA

Jan Karski, plastika Karola Badynyho, New York.

je zřejmě pohřešovaná část archivu. Rukopisy jsou ovšem tak dokonale zašifrované, že trvalo léta, než badatelé mohli s jistotou tvrdit, že opravdu jde o práci Ringelblumova týmu.

IZRAELCI CHTĚJÍ DO EU

Podle nedávného průzkumu veřejného mínění by si většina Izraelců přála, aby jejich země byla členem Evropské unie: tak se vyjádřilo 69 % procent Izraelců. 60 % Izraelců nahlíží na EU kladně a 54 % by uvítalo, kdyby země byla součástí NATO, i to, aby jednotky NATO byly kvůli udržení míru přítomny v Gaze a na Západním břehu. Většina Izraelců (61 %) se domnívá, že hlavním úkolem nové vlády je starat se hospodářský rozvoj (nikoli o zahraniční politiku). Asi 60 % obyvatel si myslí, že Německo má vůči jejich zemi zvláštní závazky kvůli holocaustu. V průzkumu odpovídalo 500 Židů a 100 izraelských Arabů.

ARABSKÁ NOBELOVA CENA

Americký profesor Ronald Levy je první Žid, který získal Mezinárodní cenu krále Fajsala za lékařství, známou též jako „arabská Nobelovka“. Cenu, již uděluje saúdskoarabský král, dostal za své výzkumy v oblasti léčby rakoviny. Ačkoli Levyho manželka pochází z Izraele a do země celá rodina často jezdí, on i jeho blízcí do-

stali pozváni do Saúdské Arábie, odjeli tam, převzali cenu a užili si skutečně „královské“ přijetí. Levy řekl, že ocenění pokládá za znamení toho, že Saúdská Arábie se stává otevřenější zemí.

ULICE JANA KARSKÉHO

Jeden z uličních rohů na Manhattanu (roh Madison Avenue a 37. ulice) byl pojmenován po Janu Karském, diplomatovi polské exilové vlády v Londýně. Na tomto místě byla již dříve umístěna Karského socha. Karski (původním jménem Koziellewski, 1914–2000) byl v letech 1942 a 1943 vyslán do nacisty okupovaného Polska a setkal se s členy židovského podzemí, kteří mu řekli, jak Němci vyvražďují Židy. Svědectví o zkáze varšavského ghetta a o genocidě Židů poté tlumočil na Západě. Roku 1982 bylo Karskému uděleno ocenění Spravedlivý mezi národy a roku 1994 se stal čestným občanem Izraele. Zemřel před devíti lety ve Washingtonu, kde působil na Georgetown University jako profesor historie. K jeho žákům patřil například Bill Clinton.

WEBOVÁ STRÁNKA PROTI ANTISEMITISMU

Přední evropské a muslimské osobnosti se rozhodly vytvořit novou webovou stránku zaměřenou na holocaust, která má pomoci potírat popíračství. Má adresu www.projektaladin.org a je zaměřena nejen na historii šoa, ale také na židovskou historii, na judaismus, židovskou kulturu, tradiční život – a také na muslimsko-židovské vztahy. Má také svou on-line knihovnu, v níž je například možno stáhnout *Deník Anny Frankové* či Leviho *Je-li toto člověk*. Stránky jsou dostupné v angličtině, francouzštině, arabštině, perštině a turečtině. **am**

רוש חודש
ROŠ CHODEŠ

Vydává Federace židovských obcí v ČR, Maiselova 18, 110 01 Praha 1, IČO: 00438341, www.fzo.cz Redakce a administrace: Izraelská 1, 130 00 Praha 3, Telefon / fax 242 487 330, e-mail: roschodes@sefer.cz. Redakce: Jiří Daniček, Alice Marxová, Tomáš Pěkný (šéfredaktor). Sekretariát a výtvarná spolupráce: Anna Tomášková. Vychází měsíčně, nevyžádané rukopisy se nevracejí. Číslo indexu 47 680. Distribuci pro předplatitele provádí v zastoupení vydavatele společnost Mediaservis s.r.o., Zákaznické centrum Moravské nám. 12D, 659 51 Brno, tel.: 541 233 232; fax: 541 616 160, e-mail: zakaznickecentrum@mediaservis.cz, reklamace: 800 800 890. Předplatné pro Slovensko MAGNET press, Slovakia s.r.o. P.O. Box 169, 830 00 Bratislava, tel.: 00421-2-67201931-33, fax: 00421-2-67201910 (20,30), e-mail: predplatne@press.sk. Předplatné do zahraničí vyřizuje administrace Roš chodeš. MKČR E922, ISSN 121074 68. Toto číslo vychází 30. 4. 2009. **Cena 15 Kč (SR: 0,93 €)**